

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2016 m. gruodis

PARENGTA

LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ IR APIBENDRINIMO DEPARTAMENTO

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ TEISĖS PAŽEIDIMŲ BYLOS.....	4
ATPK 42⁴ straipsnio 3 dalies taikymas	4
<i>Dėl ATPK 42⁴ straipsnio 3 dalyje nurodyto administracinio teisės pažeidimo subjekto</i>	<i>4</i>
ATPK 126 straipsnio 1 dalies ir 129 straipsnio taikymas	5
<i>Dėl ATPK 126 straipsnio 1 dalyje ir 129 straipsnyje nurodytų administracinių teisės pažeidimų subjekto</i>	<i>5</i>
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS.....	5
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	5
BK 20 straipsnio taikymas.....	5
<i>Dėl po reorganizavimo naujai įsteigto juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės</i>	<i>5</i>
BK 72 straipsnio taikymas.....	6
<i>Dėl turto konfiskavimo</i>	<i>6</i>
BK 145 straipsnio 2 dalies taikymas.....	7
<i>Dėl BK 145 straipsnio 2 dalies taikymo</i>	<i>7</i>
BK 182 straipsnio 2 dalies ir 220 straipsnio 1 dalies taikymas	8
<i>Dėl BK 182 straipsnio 2 dalyje numatyto turtinio nusikaltimo ir 220 straipsnio 1 dalyje numatyto nusikaltimo finansų sistemai atskyrimo.....</i>	<i>8</i>
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	9
BPK 20 straipsnio taikymas	9
<i>Dėl privataus asmens padaryto garso įrašo pripažinimo įrodymu</i>	<i>9</i>
III. CIVILINĖS BYLOS.....	10
Bendrosios nuostatos.....	10
<i>Dėl ieškinio senaties termino skaičiavimo pradžios reikalavimams, kuriuos valstybinio socialinio draudimo įstaigos reiškia civilinės atsakomybės draudikams</i>	<i>10</i>
Asmenys	10
<i>Dėl notarinio veiksmo – viešam registruojamų duomenų tikrumo ir dokumentų atitikties įstatymų reikalavimams tvirtinimo – teisėtumo</i>	<i>10</i>
Šeimos teisė	11
<i>Dėl nepilnamečio vaiko perdavimo, kai teismo sprendimu vaiko gyvenamoji vieta nustatoma ne su tuo iš tėvų, su kuriuo vaikas faktiškai gyvena</i>	<i>11</i>
<i>Dėl šeimos bylų su užsienio elementu teismingumo nustatymui taikytinų teisės aktų ir reglamento „Briuselis II bis“ normų, reglamentuojančių reikalavimų dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo teismingumą, aiškinimo ir taikymo.....</i>	<i>12</i>
<i>Dėl teisės akto, taikytino prašymui pripažinti vykdytinu Lietuvos Respublikoje Latvijos Respublikos teismo sprendimą civilinėje byloje dėl išlaikymo</i>	<i>13</i>
Daiktinė teisė.....	14
<i>Dėl bendraturčio teisės sudaryti bendro daikto dalies nuomos ar panaudos sutartį ar nutraukti jau sudarytą, kai naudojimosi turtu tvarka tarp bendraturčių nenustatyta</i>	<i>14</i>
<i>Dėl daugiabučio namo bendraturčių, sudariusių jungtinės veiklos sutartį, ir namo administratoriaus teisių ir pareigų santykio bei administratoriaus civilinės atsakomybės.....</i>	<i>14</i>
<i>Dėl hipotekos kvalifikavimo, išieškojimo iš įkeisto gyvenamojo namo su priklausiniais tvarkos</i>	<i>15</i>
<i>Dėl asmenų, nuosavybės teise įsigijusių mėgėjų sodo teritorijoje žemės sklypą, pareigos mokėti bendrijos nustatytą vienkartinį mokesť.....</i>	<i>16</i>
Sutarčių teisė.....	16
<i>Dėl terminuotų žemės sklypų nuomos sutarčių sąlygų vertinimo CK 6.228 straipsnio pagrindu</i>	<i>16</i>
<i>Dėl taikytinų valstybinės žemės nuomos mokesčio tarifų, kai konstatuojama, kad žemė apleista</i>	<i>17</i>
<i>Dėl rangovo civilinės atsakomybės draudimo.....</i>	<i>18</i>
Deliktų teisė.....	18
<i>Dėl teisės normų, reglamentuojančių valstybės civilinę atsakomybę dėl antrankių panaudojimo teismo posėdžio metu, aiškinimo ir taikymo</i>	<i>18</i>
<i>Dėl teisės normų, reglamentuojančių valstybės civilinę atsakomybę neužkardijus smurto šeimos aplinkoje, aiškinimo ir taikymo</i>	<i>19</i>

<i>Dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių civilinę atsakomybę už aplinkai padarytą žalą, taikymo</i>	21
Viešieji pirkimai	21
<i>Dėl užsienio tiekėjo kvalifikacijos – teisės verstis atitinkama veikla – įgijimo momento</i>	21
Civilinio proceso teisė	22
<i>Dėl antstolio teisės atšaukti elektronines varžytynes, jų dalyviui pasiūlius gerokai per didelę kainą</i>	22
<i>Dėl arbitražo teismo sudarymo tvarkos teisėtumo, pirmininko ir arbitrų nešališkumo, subjektų, turinčių teisę administruoti arbitražo procesus</i>	23
<i>Dėl įsiteisėjusios apeliacinės instancijos teismo nutarties dėl jurisdikcijos teisinės galios ir dėl arbitražinio susitarimo galiojimo, kai skola perimta pagal faktoringo sutartį</i>	24
Darbo teisė	25
<i>Dėl individualioms darbo sutartims taikytinos teisės</i>	25
<i>Dėl 1996 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 96/71/EB dėl darbuotojų komandiravimo paslaugų teikimo sistemoje, užsienio teisės taikymo bei bylos teisingumo</i>	26
Restruktūrizavimas	27
<i>Dėl galimybės atnaujinti įmonės restruktūrizavimo bylos iškelimo procesą</i>	27
Bankroto teisė	27
<i>Dėl teismo pareigos taikyti tinkamą Įmonių bankroto įstatymo redakciją ir įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu</i>	27

I. ADMINISTRACINIŲ TEISĖS PAŽEIDIMŲ BYLOS

ATPK 42⁴ straipsnio 3 dalies taikymas

Dėl ATPK 42⁴ straipsnio 3 dalyje nurodyto administracinio teisės pažeidimo subjekto

Apžvelgiamoje administracinio teisės pažeidimo byloje administracinėn atsakomybėn patraukto asmens atstovas kreipėsi į Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą su prašymu panaikinti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų baigiamuosius aktus ir administracinio teisės pažeidimo bylą jo atstovaujamai nutraukti, nes byloje netinkamai nustatytas triukšmo šaltinis ir jo atstovaujamoji nėra tinkamas administracinės atsakomybės subjektas.

Byloje žemesnės instancijos teismai nustatė, kad UAB „T“ direktorė A. P. neužtikrino, kad dėl jos vadovaujamos įmonės komercinės ūkinės veiklos komplekse „J“ nebūtų pažeistos kitų asmenų teisės ir interesai, nebūtų trikdoma žmonių ramybė bei viešoji rimtis, nes šiame komplekse vykstant renginiams (pokyliams) nakties metu buvo viršyti Higienos normose nustatyti triukšmo ribiniai dydžiai ne tik lauke, bet ir netoliese gyvenančių žmonių gyvenamosiose patalpose.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad vertinant, kas atsakingas už šiuos pažeidimus, būtina vertinti visas bylos aplinkybes, t. y., kad UAB „T“ šiame komplekse pagal sutartis teikė klientams atlygintines renginių organizavimo paslaugas, įsipareigodama pagal kliento užsakymą suteikti paslaugų teikėjui priklausančias patalpas, įrangą, personalą, žinias, patirtį, užtikrinti visą infrastruktūros aptarnavimą ir apsaugą, suteikiant teisę klientui naudotis savo garso aparatūra, kviesti atlikėjus, organizuoti koncertus. Garso aparatūrą klientai naudojo ne savavališkai, tačiau renginio organizatoriui – UAB „T“ leidus ir jo tam paskirtoje komplekso „J“ vietoje. Sutartyse dėl paslaugų teikimo nėra tiesiogiai ir aiškiai nurodyta, kad atsakomybė dėl triukšmo, viršijančio leistinus lygius, kyla klientams, be to, UAB „T“ – legaliai veikianti ir viešai paslaugas savo valdomame komplekse siūlanti įmonė, tarp jų ir patalpų suteikimą koncertams rengti. Naudodamiesi šios įmonės teikiama renginių organizavimo paslauga klientai neturėjo pagrindo manyti, kad bus pažeisti triukšmo normatyviniai reikalavimai ir bus trikdoma viešoji rimtis. Dėl to teisėjų kolegija konstatavo, kad nėra pagrindo teigti, kad atsakomybė už triukšmo ribinių dydžių viršijimą tenka UAB „T“ klientams, ir sutiko su pirmosios bei apeliacinės instancijos teismų išvadomis, kad nagrinėjamu atveju triukšmo šaltinis – UAB „T“ valdomas kompleksas „J“, kuriame vykdamas įmonės veiklą tuo metu vyko renginiai. Pasak teisėjų kolegijos, A. P., kaip šios įmonės

vadovė, yra tinkamas ATPK 42⁴ straipsnio 3 dalyje numatyto administracinio teisės pažeidimo subjektas.

Taigi, atsižvelgęs į išdėstytus argumentus, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atmetė pareiškėjo prašymą atnaujinti administracinio teisės pažeidimo bylą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 13 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-95-511/2016

ATPK 126 straipsnio 1 dalies ir 129 straipsnio taikymas

Dėl ATPK 126 straipsnio 1 dalyje ir 129 straipsnyje nurodytų administracinių teisės pažeidimų subjekto

Apžvelgiamoje administracinio teisės pažeidimo byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas sprendė, kaip turėtų būti kvalifikuojami vairuotojo V. P. veiksmai, kai jis neblaivus vairavo transporto priemonę, neturėdamas teisės vairuoti šios rūšies transporto priemonės, tačiau turėjo teisę vairuoti kitos rūšies transporto priemones.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija nurodė, kad paprastai tuo atveju, jeigu asmuo vairuoja neblaivus, vengia neblaivumo patikrinimo ar vartoja alkoholį po eismo įvykio iki jo aplinkybių nustatymo, tačiau neturi teisės vairuoti ar neturi teisės vairuoti šios rūšies transporto priemones, jis baudžiamas pagal ATPK 129 straipsnį, kaip specialią teisės normą, o ne atitinkamą ATPK 126 straipsnio dalį. Kartu išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad ATPK 129 straipsnio taikymas nuo ATPK 126 straipsnio taikymo atibojamas pagal specialų subjektą – asmenį, neturintį teisės vairuoti ar neturintį teisės vairuoti šios rūšies transporto priemones. Tačiau, tais atvejais, kai pažeidimą padaro asmuo neturėdamas teisės vairuoti konkrečios kategorijos transporto priemonės, bet turėdamas teisę vairuoti kitos kategorijos transporto priemones, tokiam pažeidėjui turi būti taikoma atsakomybė kaip asmeniui, turinčiam teisę vairuoti transporto priemones. Taip įstatymas aiškinamas atsižvelgiant į nuobaudos – teisės vairuoti transporto priemones atėmimo – paskirtį, nes ši nuobauda yra skirta tam, kad administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo negalėtų daryti naujų teisės pažeidimų, susijusių su transporto priemonių, taigi visų rūšių motorinių transporto priemonių vairavimu.

Taigi, atsižvelgęs į išdėstytus argumentus, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad šiuo atveju V. P. pažeistų Kelių eismo taisyklių pobūdis, šiuose naudojimosi specialiąja teise – vairuoti transporto priemones – tvarkos pažeidimas, padarytas asmens, turinčio teisę vairuoti AM, C1 ir C kategorijų transporto priemones, negali būti įvertintas vien tik pagal ATPK 129 straipsnyje numatyto pažeidimo požymius. Pasak išplėstinės septynių teisėjų kolegijos, teismai, nustatę, kad V. P. vairavo lengvąjį automobilį būdamas neblaivus, kai nustatytas lengvas neblaivumo laipsnis, ir neturėdamas teisės vairuoti šios kategorijos transporto priemones, tačiau turėdamas teisę vairuoti net trijų kitų kategorijų transporto priemones, jo padarytus pažeidimus turėjo kvalifikuoti pagal ATPK 126 straipsnio 1 dalį ir 129 straipsnį kaip šių administracinių teisės pažeidimų sutaptį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-7-72-648/2016

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 20 straipsnio taikymas

Dėl po reorganizavimo naujai įsteigto juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje prokuroras kasaciniu skundu nesutiko su žemesnės

instancijos teismų sprendimais nutraukti baudžiamąją bylą ir kėlė klausimą dėl galimybės taikyti baudžiamąją atsakomybę po reorganizavimo įsteigtam juridiniam asmeniui.

Mišri išplėstinė septynių teisėjų kolegija išaiškino, kad juridinio asmens reorganizavimas *per se* (savaiame) nereiškia, kad naujam juridiniam asmeniui negali būti taikoma baudžiamoji atsakomybė už reorganizuoto juridinio asmens įvykdytas nusikalstamas veikas, o baudžiamoji byla visais atvejais turi būti nutraukiama. Siekiant nustatyti, ar po reorganizavimo įsteigtas juridinis asmuo gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, turėtų būti vertinamos įvairios reikšmingos tokiai išvadai aplinkybės: ar juridinio asmens reorganizavimu nesiekama vien tik išvengti baudžiamosios atsakomybės, ar juridiniame asmenyje dalyvauja tie patys vadovaujančias pareigas ėję ir nusikalstamas veikas juridinio asmens naudai ar interesais padarę asmenys ir kiek svarus šių fizinių asmenų indėlis po reorganizavimo įsteigtame juridiniame asmenyje (šių asmenų skaičius, jų pareigos, reali įtaka formuojant juridinio asmens strategiją, dalyvavimas vykdant juridinio asmens veiklą, priimant sprendimus ir pan.), ar po reorganizavimo įsteigtas juridinis asmuo perėmė nusikalstamą veiką padariusio juridinio asmens turtą, ar yra padarytų nusikalstamų veikų ryšys su naujojo juridinio asmens vykdoma veikla, ar nustatytas tokios veiklos tęstinumas, ar po reorganizavimo įsteigtas juridinis asmuo gavo naudos iš padarytos nusikalstamos veikos, ar jis yra suinteresuotas tokia veika arba jos rezultatais, ar pritarė šiai nusikalstamai veikai ir kiek svarus minėtos veiklos perėmimo ir tęstinumo aspektas naujai įregistruotame juridiniame asmenyje, taip pat ar kiti reorganizavimo metu susijungę juridiniai asmenys žinojo ar bent turėjo ir galėjo žinoti apie fizinio asmens padarytas (daromas) juridinio asmens naudai (interesams) nusikalstamas veikas, juridiniam asmeniui gresiančią baudžiamąją atsakomybę, ar susijungę juridiniai asmenys toleravo juridinio asmens interesais padarytas (daromas) nusikalstamas veikas, pripažino šių veikų nusikalstamus rezultatus ir pan.

Konstatavusi, kad juridinio asmens reorganizavimas pats savaiame nereiškia, jog po reorganizavimo įsteigtas juridinis asmuo negali atsakyti baudžiamąja tvarka, mišri išplėstinė septynių teisėjų kolegija kartu pažymėjo, kad šioje baudžiamojoje byloje dėl kaltinimų juridiniam asmeniui yra suėję baudžiamosios atsakomybės senaties terminai, todėl net ir patvirtinus reorganizuoto juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės galimybę, apkaltinamasis nuosprendis nebegalėtų būti priimtas, o bylos grąžinimas iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui nebūtų tikslingas. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas baudžiamąjį procesą dėl juridiniam asmeniui pareikštų kaltinimų nutraukė suėjus apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senačiai.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-304-976/2016

BK 72 straipsnio taikymas

Dėl turto konfiskavimo

Nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismas savo sprendimą netaikyti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – ir BK) 72 straipsnio 5 dalies grindė tuo, jog vien faktas, kad partijoje buvo apgaulingai tvarkoma buhalterinė apskaita, neleidžia spręsti apie visų ar dalies oficialioje buhalterinėje apskaitoje neapskaitytų pajamų nusikalstamą kilmę, todėl šios neapskaitytos pajamos nelaikytinos apgaulingos apskaitos rezultatu, be to, byloje nėra kitų duomenų, kad oficialioje partijos buhalterinėje apskaitoje neapskaitytos piniginės lėšos, panaudotos partijos reikmėms, buvo gautos iš nusikalstamos veikos.

Kasacinis teismas su tokia apeliacinės instancijos teismo išvada sutiko ir pažymėjo, kad turto konfiskavimo klausimas negali būti vienodai sprendžiamas tose situacijose, kai pinigai gaunami iš veiklos, kuri jokiais atvejais negali būti laikoma teisėta (pavyzdžiui, narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimas, prekyba žmonėmis, kyšininkavimas ir pan.), kai visos iš tokios veiklos gautos lėšos be jokių išimčių turi būti konfiskuojamos, ir tose situacijose, kai pajamos gaunamos vykdant buhalteriniuose dokumentuose fiksuojamą veiklą, kuria teisės aktų nustatyta tvarka gali būti verčiamasi teisėtai, nors konkrečiu atveju padaryti nustatytos tvarkos pažeidimai

suponuoja tokios veiklos nusikalstamumą. BK 222 straipsnyje nurodyta nusikalstama veika pažeidžiama buhalterinės apskaitos tvarka, taigi paprastai vien apgaulingos buhalterinės apskaitos vedimas pats savaime nelemia turto nusikalstamos kilmės. Kartu kasacinis teismas nurodė, kad BK 72 straipsnio aspektu svarbus būtent nusikalstamas, o ne priešingas teisei bendraja prasme konfiskuotinių lėšų šaltinis.

Atsižvelgusi į tai, kad nagrinėjamoje byloje buhalterinėje apskaitoje neapskaitytų partijos lėšų nusikalstama kilmė nenustatyta ir kad teismų nuosprendžiais konstatuotos faktinės bylos aplinkybės neleidžia padaryti įrodymų visetu grįstos išvados dėl neoficialių pajamų tikrųjų šaltinių, kasacinis teismas padarė išvadą, kad nepripažinus visų oficialiai neapskaitytų pajamų BK 222 straipsnio 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos rezultatu ir nenustačius jų nusikalstamos kilmės, teismai pagrįstai netaikė BK 72 straipsnio 5 dalies nuostatų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-304-976/2016

BK 145 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl BK 145 straipsnio 2 dalies taikymo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje pirmosios instancijos teismas nuteisė B. B. pagal BK 145 straipsnio 2 dalį, o apeliacinės instancijos teismas šį nuosprendį panaikino ir priėmė naują nuosprendį, kuriuo B. B. dėl BK 145 straipsnio 2 dalyje nurodyto nusikaltimo išteisino kaip nepadaręs veikos, turinčios šio nusikaltimo požymių. B. B. buvo kaltinamas tuo, kad jis, eidamas gimnazijos direktoriaus pareigas, tyčia, naudodamas psichinę prievartą, sistemingai baugino nepilnametę nukentėjusiąją P. A., t. y. naudojo psichinę prievartą pokalbių su nukentėjusiąja metu, vėliau kalbėdamas su jos tėvais, taip pat pasisakydamas etikos pamokoje, kurioje su kitais gimnazijos moksleiviais dalyvavo ir P. A.

Kasacinis teismas nurodė, kad BK 145 straipsnio 2 dalyje numatytas grasinimus kvalifikuojantis požymis – jų sistemingumas apibūdinamas kaip pavojingas nevienkartinis psichinis poveikis, pasireiškiantis grasinimais, kuriais siekiama sukelti žmogui stresą, nerimą, nesaugumo jausmą, priversti bijoti, kad dėl tolesnių grasinančiojo veiksmų ar neveikimo atsiras tam tikros neigiamos pasekmės. Tokie veiksmai visuomet turi būti nukreipti į konkretų asmenį, siekiant jam sukelti psichologinį diskomfortą, taip pat turi būti nenutolę laiko atžvilgiu, vėlesni veiksmai turi būti ne atsitiktiniai, o susiję su ankstesniaisiais veiksmais. Be to, šie bauginamojo pobūdžio veiksmai turi atitikti realumo kriterijų, kuris reiškia, kad būtina įsitikinti, jog kaltininko elgesys buvo teisingai supastas, kad nagrinėjamojoje situacijoje buvo pakankamas pagrindas bijoti dėl šio asmens ketinimų ir kad jis iš tikrųjų siekė įbauginti nukentėjusįjį (tai nebuvo nevykęs pokštas, spontaniškai išsprūdę žodžiai, į grasinimą panašūs, bet kitokią prasmę turintys veiksmai ir pan.)

Teisėjų kolegija, įvertinusi byloje nustatytas aplinkybes, konstatavo, kad susiklosčiusioje situacijoje (sprendžiant dėl taisyklės pažeidusios P. A. pašalinimo iš gimnazijos) B. B. žodžiai pagal savo išraiškos formą galėjo sukelti neigiamas emocijas, tačiau jo veiksmai neatitiko sistemingo bauginimo, kaip nusikalstamos veikos, požymių. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį ir į tai, kad analizuota konfliktinė situacija susiklostė dėl gimnazijoje galiojančios taisyklės, draudžiančios gimnazistams rūkyti, pažeidimo ir P. A. atsiradusios pareigos pačiai palikti gimnaziją nevykdymo. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad susiklosčiusiems santykiams turi būti itin įdėmiai vertinama, ar konfliktinėje situacijoje išsakyti žodžiai buvo suprasti adekvačiai, ar iš tiesų viena iš konflikto šalių turėjo tyčią sistemingai bauginti nukentėjusiąją. Teisėjų kolegija nurodė, kad, nors byloje nustatytos B. B. pasakytos frazės savo turiniu ir išraiškos būdu galėjo sukelti neigiamas, nemalonus emocijas, B. B. pasakyti žodžiai, įvertinus ir įvykio kontekstą, sietini su hiperbolizuotai perteikiama susiklosčiusia situacija, savęs ir situacijos parodomuoju pobūdžiu, emocijomis, o ne su sistemingu P. A. bauginimu naudojant psichinę prievartą. Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo ir tai, kad bauginimo naudojant psichinę prievartą sistemingumo neleidžia nustatyti ir tai, kad pokalbio su nukentėjusiosios tėvais turinys, nors ir buvo nemalonus, tačiau dukrai nebuvo atkartotas, tuo tarpu

sistemingas bauginimas turi būti nukreiptas į konkretų asmenį, siekiant sukelti jam psichologinį diskomfortą. Sistemingo bauginimo epizodu teisėjų kolegija nelaikė ir B. B. etikos pamokos metu pasakytų frazių, kadangi jos pagal savo turinį buvo susijusios su demonstratyviu ir subjektyviu situacijos aiškinimu, savęs pateisinimu ir rodė, kad B. B. jokių veiksmų dėl P. A. daugiau nesiims.

Atsižvelgusi į byloje nustatytas aplinkybes, teisėjų kolegija konstatavo, kad B. B. veikoje nenustatyti BK 145 straipsnio 2 dalyje numatyto sistemingo bauginimo naudojant psichinę prievartą požymiai, ir prokurorės kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-423-303/2016

BK 182 straipsnio 2 dalies ir 220 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl BK 182 straipsnio 2 dalyje numatyto turtinio nusikaltimo ir 220 straipsnio 1 dalyje numatyto nusikaltimo finansų sistemai atskyrimo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje nagrinėtame prokuroro kasaciniame skunde buvo keliamas sukčiavimo ir neteisingų duomenų apie pajamas, pelną ar turtą pateikimas valstybės įgaliotai institucijai, siekiant išvengti mokesčių, atirbojimo klausimas.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad sukčiavimo (BK 182 straipsnis) ir neteisingų duomenų apie pajamas, pelną ar turtą pateikimo (BK 220 straipsnis) atskyrimo sunkumus lemia šiose normose panaudotų sąvokų, kurios apibūdina veiką, t. y. „turtinės prievolės išvengimas“ ir „siekimas išvengti mokesčių“, panašumas, taip pat abiem nusikaltimams būdingas apgaulės požymis. Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad nors mokestis savo teisine prigimtimi yra piniginė prievolė valstybei ir bendriausia prasme gali būti traktuojama kaip turtinės prievolės rūšis, teisės sistemoje joms suteikiamas skirtingas teisinis statusas ir teisinis režimas. Sprendžiant dėl šių nusikaltimų atskyrimo turi būti atsižvelgiama į kėsinimosi objektą, atitinkamo mokesčio reglamentavimo specifiką, naudojamos apgaulės pobūdį, grobimo požymių buvimą ar nebuvimą, tyčios turinį. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį ir į tai, kad, sistemiškai vertinant nurodytas BK normas, matyti, kad BK įtvirtina skirtingą požiūrį į nusikaltimus mokesčių srityje ir sukčiavimo, kaip turtinio nusikaltimo, pavojingumą, kas leidžia daryti išvadą, kad neoficialaus dalies darbo užmokesčio mokėjimo darbuotojui nesilaikant apskaitos reikalavimų, teikiant melagingus duomenis apie pajamas ir nesumokant atitinkamų mokesčių (gyventojų pajamų mokesčio, valstybinio socialinio draudimo įmokų) kvalifikavimas pagal sukčiavimo normą vien dėl to, kad išvengta didelės vertės mokestinės prievolės (daugiau kaip 250 MGL), būtų pagrįstas plečiamuoju sukčiavimo požymių traktavimu ir neatitiktų baudžiamųjų įstatymų reikalavimų.

Kasacinis teismas nurodė, kad neteisingų duomenų apie partijos darbuotojų ir kitų asmenų gautas pajamas teikimas Vilniaus apskrities Valstybinės mokesčių inspekcijos Vilniaus skyriui ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos (toliau – VSDFV) Vilniaus skyriui nulemtas fakto, kad partijos veikloje buvo naudojamos nenustatytos kilmės neapskaitytos lėšos, iš jų buvo mokamas neoficialus darbo užmokestis ir premijos darbuotojams, autoriniai atlyginimai atlikėjams, pakviestiems į partijos organizuojamus renginius, politinių konsultacijų, įvairių paslaugų apmokėjimas ir kitos išmokos fiziniams asmenims, nuo kurių turi būti sumokami gyventojų pajamų mokestis ir socialinio draudimo įmokos. Mokestinė nepriemoka, kuri susidaro dėl neoficialiai išmokėtų sumų neapskaitymo ir pajamų nedeklaravimo, yra neišvengiama tokio neteisėto finansų tvarkymo pasekmė. Tačiau mokesčių, kurių buvo vengiama šioje byloje, teisinis reguliavimas nesuponuoja galimybės pretenduoti į jų susigražinimą arba kitokį kompensavimą, taigi biudžeto lėšos grobiamos nebuvo. Apgaulė pasireiškė tuo, kad Valstybinei mokesčių inspekcijai ir VSDFV buvo teikiamos deklaracijos ir ataskaitos, kuriose buvo sumažintos arba iš viso nurodytos realiai asmenims išmokėtos sumos (pajamos), esančios apmokestinimo dalyku. Kasacinis teismas pažymėjo, kad slepiamų mokesčių dydis, asmenų organizuotumo lygis ir kitos panašios aplinkybės, rodančios didesnę veikos pavojingumą, negali būti traktuojami kaip turtinio ir finansinio nusikaltimų atirbojimo kriterijai. Į išvengtų mokesčių dydį būtina atsižvelgti siekiant atriboti

baudžiamąją atsakomybę nuo administracinės ar mokestinės atsakomybės, tačiau ne mokestinį nusikaltimą nuo turtinio nusikaltimo. Taigi, vien tai, kad nagrinėjamoje byloje buvo didesnės neapskaiytų buhalterinėje apskaitoje pajamų ir išvengtų gyventojų pajamų mokesčio bei valstybinio socialinio draudimo įmokų sumos, didesnis kiekis asmenų, kuriems buvo mokamas neoficialus darbo užmokestis ir autoriniai atlyginimai, slaptaviečių pinigams laikyti buvimas, sudėtinga neteisėtos veiklos schema ir pan., savaime nereiškia, kad nusikaltimas finansams virsta turtiniu nusikaltimu.

Taigi, atsižvelgęs į nurodytus argumentus, kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas nuteistuosius pagal BK 182 straipsnio 2 dalį dėl gyventojų pajamų mokesčio ir valstybinio socialinio draudimo įmokų nesumokėjimo partijos naudai pagrįstai išteisino.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-304-976/2016

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 20 straipsnio taikymas

Dėl privataus asmens padaryto garso įrašo pripažinimo įrodymu

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje vienu iš įrodymų teismai pripažino privataus asmens savo iniciatyva (t. y. ne vykdant valstybės institucijų užduotį) padarytą garso įrašą. Vieno iš nuteistųjų gynėjas su tokiu teismų sprendimu nesutiko ir nurodė, kad Lietuvoje nėra įstatymo, kuris privačiam asmeniui leistų savo iniciatyva (t. y. ne vykdant valstybės institucijų užduotį) sąmoningai (t. y. ne atsitiktinai, o turint tikslą jo rezultatus naudoti įkaltinančia prasme) slapta, t. y. kitiems susitikimo ir pokalbio dalyviams to nežinant, garso įrašymo įranga fiksuoti konfidencialų, privačioje erdvėje vykstantį privačių asmenų susitikimą ir pokalbius. Anot jo, toks privataus asmens elgesys pažeidžia Lietuvos Respublikos Konstitucijos 22 straipsnio 3 dalies nuostatą, kad informacija apie privatų asmens gyvenimą gali būti renkama tik pagal įstatymą ir tik motyvuotu teismo sprendimu.

Teisėjų kolegija su nurodytais gynėjo argumentais nesutiko ir atkreipė dėmesį į tai, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra ne kartą pažymėjęs, kad žmogaus teisė į privatumą nėra absoliuti – asmuo, darydamas nusikalstamas ar kitas priešingas teisei veikas, neturi ir negali tikėtis privatumo. Žmogaus privataus gyvenimo apsaugos ribos baigiasi tada, kai jis savo veiksmais nusikalstamai ar kitaip neteisėtai pažeidžia teisės saugomus interesus, daro žalą atskiriems asmenims, visuomenei ir valstybei. Taigi įtariamas nusikaltimų darymu asmuo pats atsisako teisės į privataus gyvenimo teisinę apsaugą ta apimtimi, kurią nulemia jo daromas nusikaltimas. Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad joks įstatymas nedraudžia privačiam asmeniui įrašinėti privačius pokalbius.

Teisėjų kolegija nurodė, kad šioje byloje asmeniui buvo pasiūlytas kyšis (t. y. padarytas BK 227 straipsnyje nurodytas nusikaltimas) ir jis garso įrašymo priemonėmis užfiksavo pokalbį, kurio metu jam buvo siūlomas kyšis. Teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį, kad ekspertizė nepaneigė garso įrašo tikrumo, o teismai pripažino šį garso įrašą įrodymu tinkamai vadovaudamiesi visomis BPK 20 straipsnyje nustatytais taisyklėmis.

Atsižvelgęs į išdėstytus argumentus, kasacinis teismas konstatavo, kad šioje byloje nei asmens teisė į privatumą, nei duomenų pripažinimo įrodymais taisyklės nebuvo pažeistos.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-424-696/2016

III. CIVILINĖS BYLOS

Bendrosios nuostatos

Dėl ieškinio senaties termino skaičiavimo pradžios reikalavimams, kuriuos valstybinio socialinio draudimo įstaigos reiškia civilinės atsakomybės draudikams

Valstybinio socialinio draudimo įstaiga prašė priteisti iš dėl eismo įvykio kalto asmens civilinės atsakomybės draudikės žalos, patirtos dėl socialinio draudimo išmokų nukentėjusiajam išmokėjimo, atlyginimą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino.

Kasacinio teismo vertinimu, atsakovės atsakymas į ieškovės pretenziją reiškia, jog pretenzijos tenkinti neatsisakoma, tačiau atidedamas jos nagrinėjamas, kol bus išnagrinėta civilinė byla dėl ankstesnių nukentėjusiajai išmokėtų socialinio draudimo išmokų ir taps aišku, kokią sumą, vykdydama savo įsipareigojimus pagal draudimo sutartį, draudikė galės išmokėti pagal pareikštą pretenziją, neviršydamą draudimo sumos. Taigi, draudikė informavo, kad pretenzijos nagrinėjimui taikomas ilgesnis terminas, kaip tai nurodo Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojo civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (toliau – TPVCAPDĮ) 19 straipsnio 2 dalis. Šiuo atveju, kadangi sprendimas dėl pretenzijos tenkinimo priklausė nuo kitos civilinės bylos baigties, išmoka turėjo būti išmokėta arba motyvuotai atsisakyta ją mokėti per 14 dienų nuo įsiteisėjusio teismo sprendimo gavimo dienos.

Kasacinis teismas konstatavo, kad teisės aktai nenustato, jog tais atvejais, kai draudikas praneša, kad draudžiamąjį įvykio fakto ar žalos dydžio nustatymui reikalingas ilgesnis terminas arba žalos dydžio nustatymas priklauso nuo teismo sprendimo administracinėje, civilinėje ar baudžiamąjoje byloje, reikėtų reikšti pakartotinę pretenziją šioms aplinkybėms išnykus. Toks pakartotinis pretenzijos pareiškimas po minėtų aplinkybių išnykimo įstatymo nustatytu terminu negavus atsakymo į pradinę pretenziją gali būti vertinamas kaip bendradarbiavimo išraiška, siekiant išspręsti ginčą ne teismo tvarka, tačiau jis neturi įtakos ieškinio senaties pradžiai. Aiškinant priešingai ieškinio senaties pradžios momentas draudikui neatsakius į pretenziją galėtų būti perkeltas neribotam laikui. Atsižvelgdamas į tai, kad šiuo atveju kitoje civilinėje byloje teismo nutartis buvo priimta 2013 m. birželio 21 d., išsiųsta šalims 2013 m. birželio 27 d., ieškovė kreipėsi į teismą 2014 m. rugsėjo 12 d., bei įvertinusi tai, kad TPVCAPDĮ 19 straipsnio 2 dalyje nustatytas 14 dienų terminas atsakyti į pretenziją šiuo atveju skaičiuotinas nuo apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo gavimo dienos, kasacinis teismas darė išvadą, kad teismai, nustatydami ieškinio senaties termino skaičiavimo pradžią nuo antros ieškovės pretenzijos pateikimo atsakovei momento, pažeidė ieškinio senaties termino pradžios nustatymo taisykles. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti šiam teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-536-248/2016

Asmenys

Dėl notarinio veiksmo – viešam registruoti teikiamų duomenų tikrumo ir dokumentų atitikties įstatymų reikalavimams tvirtinimo – teisėtumo

Pareiškėjas prašė pripažinti negaliojančiu notarinį veiksma, kuriuo notarė patvirtino juridinio asmens (asociacijos) duomenų tikrumą ir steigimo dokumentų atitiktį įstatymų reikalavimams ir faktą, kad pakeistus duomenis ir steigimo dokumentus registruoti galima. Pirmosios instancijos teismas tenkino skundo dalį, o apeliacinės instancijos teismas skundą atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad duomenų tikrumo ir pakeistų steigimo dokumentų atitikties įstatymų reikalavimams patikrinimas, fakto, kad pakeistus duomenis registruoti galima,

patvirtinimas apima notaro pareigą atlikti ne vien formalius veiksmus, kaip, pavyzdžiui, sutikrinti duomenis Juridinių asmenų registre, siekiant nustatyti asmens, kuris teikia prašymą, sąsajas su juridiniu asmeniu, nustatyti įvykusio susirinkimo, kurio metu priimti sprendimai, faktą, asociacijos narių informavimo faktą, tačiau ir patikrinti dokumentų atitiktį turiningąja prasme, pagal turimus ir pakankamus duomenis nustatant, ar teisėtas subjektas priėmė sprendimą sušaukti asociacijos susirinkimą, ar tinkamai buvo informuoti visi asociacijos nariai, ar jų dalyvavimas buvo pakankamas tam, kad galėtų būti priimti sprendimai. Kasacinio teismo vertinimu, notarė, prieš atlikdama ginčo notarinį veiksma, privalėjo patikrinti, be kita ko, ar pakartotinis visuotinis narių susirinkimas buvo sušauktas ir įvyko, sprendimai buvo priimti įstatymo ir įstatų nustatyta tvarka, o teismas – nustatyti, kokie dokumentai buvo pateikti notarei, iširti, ar jie buvo pakankami, ar, sprendžiant iš jų turinio, notarė turėjo (galėjo) suabejoti atliekamo veiksmo teisėtumu ir dėl to atsisakyti jį atlikti. Kasacinis teismas pažymėjo, kad vien aplinkybė, jog galbūt ne tas subjektas sušaukė pakartotinį susirinkimą, savaime nėra pakankama tam, kad teismas galėtų konstatuoti, jog notarė turėjo atsisakyti atlikti notarinį veiksma, jeigu pagal kitas bylos aplinkybes būtų pagrindas konstatuoti, kad pakartotiniame susirinkime priimtas sprendimas yra teisėtas (sušauktas įstatų nustatyta tvarka, sprendimą priėmus pakankamam dalyvių skaičiui ir kt.). Kasacinis teismas sprendė, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai nenustatė, ar notarė įsitikino pakartotinio visuotinio narių susirinkimo sušaukimo atitiktimi asociacijos įstatuose nustatytai tvarkai, priimtų sprendimų, kuriais pakeisti atitinkami asociacijos duomenys ir steigimo dokumentai, teisėtumu. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį ir perdavė bylos dalį iš naujo nagrinėti šiam teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-523-469/2016

Šeimos teisė

Dėl nepilnamečio vaiko perdavimo, kai teismo sprendimu vaiko gyvenamoji vieta nustatoma ne su tuo iš tėvų, su kuriuo vaikas faktiškai gyvena

Ieškovė, su kuria teismo sprendimu buvo nustatyta vaiko gyvenamoji vieta, atskiru ieškiniu prašė įpareigoti vaiko tėvą perduoti jai nepilnametį vaiką. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atsisakė priimti.

Kasacinis teismas nurodė, kad šioje byloje nustatyta, jog teismo sprendimo, kurio įvykdymo siekia ieškovė, priėmimo metu šalių nepilnametis vaikas gyveno su atsakovu. Jeigu vaiko gyvenamoji vieta su vienu iš tėvų nustatyta teismo sprendimu, tokio vaiko nuolatine gyvenamąja vieta laikoma to tėvo (motinos) nuolatinė gyvenamoji vieta, o tai reiškia, kad nuo teismo sprendime nurodytos konkrečios datos šalių nepilnametis vaikas turėjo būti perduotas ieškovei. Kadangi minėtu teismo sprendimu yra tik pripažinta, jog nepilnamečio vaiko gyvenamoji vieta nustatyta su ieškove, bet nėra nustatytas vaiko perdavimas ieškovei, kasacinis teismas pažymėjo, kad toks teismo sprendimas nesudaro pagrindo išduoti vykdomąjį raštą kaip dokumentą, leidžiantį pradėti priverstinę teismo sprendimo dėl vaiko perdavimo vykdymo procedūrą pagal CPK 764 straipsnį. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas išaiškino, kad tais atvejais, kai vaiko gyvenamoji vieta nustatoma ne su tuo iš tėvų, su kuriuo teismo sprendimo priėmimo metu nepilnametis vaikas faktiškai gyvena, reikalavimas dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo apima ir reikalavimą perduoti vaiką tam iš tėvų, su kuriuo nustatoma gyvenamoji vieta, todėl dėl vaiko perdavimo turi būti pasisakyta teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje, nepriklausomai nuo to, ar toks reikalavimas yra atskirai pareikštas. Kasacinis teismas sprendė, kad ginčo atveju teismas, priėmęs sprendimą dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo su ieškove, yra kompetentingas CPK 277 straipsnyje nustatyta tvarka priimti papildomą sprendimą, kuriuo įpareigotų vaiko tėvą perduoti vaiką ieškovei, todėl ieškovė turėtų kreiptis į šį teismą. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-522-378/2016

Dėl šeimos bylų su užsienio elementu teisingumo nustatymui taikytinų teisės aktų ir reglamento „Briuselis II bis“ normų, reglamentuojančių reikalavimų dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo teisingumą, aiškinimo ir taikymo

Ieškovas prašė pakeisti teismo sprendimu nustatytą nepilnamečio vaiko gyvenamąją vietą ir nustatyti ją su ieškovu, nes faktiškai jis su vaiku gyvena kartu Airijoje, priteisti iš atsakovės išlaikymą vaikui. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atsisakė priimti kaip neteisingą Lietuvos Respublikos teismams.

Kasacinis teismas konstatavo, kad šeimos byloje su užsienio elementu vieno iš ieškiniu pareiktų reikalavimų neteisingumas Lietuvos Respublikos teismams automatiškai nereiškia kitų tuo pačiu ieškiniu reiškiamų reikalavimų neteisingumo, nebent taikytiname tarptautinio teisingumo klausimus reglamentuojančiame teisės akte būtų nurodyta kitaip. Kasacinis teismas nurodė, kad apžvelgiamoje byloje nustatyta (ir dėl šios aplinkybės nėra ginčo), kad ieškovo ir vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta yra Airijoje. Kadangi byloje yra tarptautinis (užsienio) elementas, ginčas susijęs su kita ES valstybe (Airijos Respublika), todėl kiekvieno iš šių reikalavimų teisingumo klausimas spręstinas pagal ES teisės aktuose nustatytas taisykles: dėl reikalavimo nustatyti vaiko gyvenamąją vietą teisingumo spręstina remiantis 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo (toliau – reglamentas „Briuselis II bis“) nustatytais taisyklėmis; dėl reikalavimo priteisti išlaikymą ir išlaikymo įsiskolinimą teisingumo spręstina remiantis 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievolių srityje (toliau – Išlaikymo reglamentas) nustatytais taisyklėmis.

Reglamento „Briuselis II bis“ 8 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas bendrasis teisingumo pagrindas reikalavimams dėl tėvų pareigų, pagal kurį valstybės narės teismai turi jurisdikciją byloje, susijusiose su tėvų pareigomis vaikui, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta tuo metu, kai byla patenka jų žinion, yra toje valstybėje narėje. Be to, reglamento „Briuselis II bis“ 9, 10, 12 ir 13 straipsniuose įtvirtinti specialieji teisingumo pagrindai reikalavimams dėl tėvų pareigų, kuriais remdamasis teismas turi teisę nagrinėti tokius reikalavimus net ir tais atvejais, kai nėra pagrindo konstatuoti vaiko nuolatinę gyvenamąją vietą esant toje valstybėje narėje. Jurisdikcijos prorogacija, remiantis reglamento „Briuselis II bis“ 12 straipsnio 3 dalimi, galima tik nustačius abi sąlygas: 1) vaiko esminį ryšį su ta valstybe nare, pavyzdžiui, dėl to, kad vienas iš tėvų pareigų turėtojų toje valstybėje narėje turi nuolatinę gyvenamąją vietą arba kad vaikas yra tos valstybės narės pilietis; 2) aplinkybę, kad teismų jurisdikcijai, teismui priėmus bylą savo žinion, aiškiai išreikštu ar kitokiu nedviprasmišku būdu pritarė visos bylos šalys ir tos valstybės narės teismų jurisdikcija labiausiai atitinka vaiko interesus. Kasacinis teismas konstatavo, kad aplinkybės, sudarančios pagrindą teismui nagrinėti pareiktus reikalavimus pagal reglamento „Briuselis II bis“ 8 ir 12 straipsnius, privalo egzistuoti bylos iškėlimo teisme momentu, kaip jis suprantamas pagal reglamento 16 straipsnį. Lietuvos Respublikos teismui nustatant bylos iškėlimo teisme momentą reglamento „Briuselis II bis“ 16 straipsnio prasme ir vertinant, ar tuo momentu egzistavo jurisdikcijos sąlygos pagal reglamento 8 arba 12 straipsnius, šis momentas sietinas su ieškinio pateikimo teismui data.

Kasacinis teismas konstatavo, kad teismas, spręsdamas ieškinio priėmimo klausimą ir nustatęs, kad vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta yra ne Lietuvoje, todėl ieškinyje dėl tėvų pareigų Lietuvos Respublikos teismams yra neteisingas pagal „Briuselis II bis“ 8 straipsnio 1 dalį, turėtų patikrinti, ar iš ieškinio turinio ir (ar) kartu su ieškiniu pateiktų įrodymų nėra aplinkybių, sudarančių pagrindą spręsti dėl ieškinio teisingumo Lietuvos Respublikos teismams remiantis kitais reglamente nustatytais jurisdikcijos pagrindais, ir tik padaręs neigiamą išvadą šiuo klausimu – spręsti, ar atitinkamu klausimu jurisdikciją turi kitos valstybės narės teismas (reglamento „Briuselis II bis“ 17 straipsnis). Kasacinis teismas išaiškino, kad tais atvejais, kai pareiktas ieškinyje yra susijęs su tarptautiniu elementu, jo priėmimo klausimą sprendžiantis teismas, nustatęs, kad iš ieškinio ir kartu su juo pateiktų įrodymų nėra pakankamo pagrindo spręsti dėl pareiktų reikalavimų teisingumo, turi taikyti trūkumų šalinimo institutą, t. y. nurodyti ieškovui pateikti įrodymus,

patvirtinančius aplinkybes, kurios yra teisiškai reikšmingos teismui sprendžiant dėl pareikštų reikalavimų teisingumo. Jei ieškovas teismo nustatytu terminu pateikia atitinkamas aplinkybes patvirtinančius įrodymus arba nurodo įrodymus, kurių negali pateikti dėl objektyvių priežasčių, teismas priima ieškinį. Atsisakymas priimti Lietuvos Respublikos teismams neteisingą ieškinį (CPK 137 straipsnio 2 dalies 2 punktą), prieš tai nepritaikius trūkumų šalinimo instituto, taikomas tais atvejais, kai teismui iš pateikto ieškinio turinio ir kartu su juo pateiktų įrodymų akivaizdu, kad ieškinyje nėra teisingas Lietuvos Respublikos teismams. Kadangi atsakovė aiškiai pareiškė nesutikimą su Lietuvos Respublikos teismų jurisdikcija nagrinėti reikalavimą dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo (pakeitimo), kasacinis teismas sprendė, kad yra akivaizdu, jog neegzistuoja viena iš būtinųjų jurisdikcijos prorogacijos sąlygų pagal reglamento „Briuselis II bis“ 12 straipsnio 3 dalį.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad Išlaikymo reglamento nuostatų analizė nepatvirtina, jog reikalavimo dėl išlaikymo ir (ar) išlaikymo įsiskolinimo priteisimo teisingumas būtų neatsiejamas nuo reikalavimo dėl tėvų pareigų (vaiko gyvenamosios vietos nustatymo) teisingumo. Todėl ieškinio reikalavimo dėl išlaikymo ir išlaikymo įsiskolinimo priteisimo priėmimo klausimą kasacinis teismas perdavė spręsti iš naujo pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-443-969/2016

Dėl teisės akto, taikytino prašymui pripažinti vykdytinu Lietuvos Respublikoje Latvijos Respublikos teismo sprendimą civilinėje byloje dėl išlaikymo

Pareiškėja prašė pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvoje Latvijos Respublikos teismo sprendimą civilinėje byloje, kurioje iš nepilnamečio vaiko tėvo priteistas išlaikymas vaikui. Apžvelgiamoje byloje kilo teisinis klausimas, koks teisės aktas (Europos Sąjungos Tarybos 2000 m. gruodžio 22 d. reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau – Reglamentas Nr. 44/2001) ar Europos Sąjungos Tarybos 2008 m. gruodžio 18 d. Reglamentas (EB) Nr. 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievolių srityje (toliau – Reglamentas (EB) Nr. 4/2009) reglamentuoja teismo sprendimo dėl išlaikymo, priimto iki Reglamento Nr. 4/2009 taikymo pradžios dienos, pripažinimo ir leidimo vykdyti Lietuvos Respublikoje klausimą, kai prašymas pripažinti ir leisti vykdyti tokį teismo sprendimą paduotas po Reglamento Nr. 4/2009 įsigaliojimo datos. Lietuvos apeliacinis teismas prašymą paliko nenagrinėtą.

Kasacinis teismas nurodė, kad Reglamentas Nr. 4/2009 ir Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos 2007 m. lapkričio 23 d. Protokolas dėl išlaikymo prievoliams taikytinos teisės (toliau – 2007 m. Hagos protokolas) yra glaudžiai susiję – minėto reglamento taikymo pradžia, pagal jo 76 straipsnį, yra susieta su 2007 m. Hagos protokolo taikymo pradžia. Kasacinis teismas išaiškino, kad, sprendžiant klausimą dėl ES valstybės narės teismo sprendimo pripažinimo, net tuo atveju, kai prašomo pripažinti ir leisti vykdyti teismo sprendimo kilmės valstybė yra prisijungusi prie 2007 m. Hagos protokolo, tačiau sprendimas priimtas iki Reglamento Nr. 4/2009 ir 2007 m. Hagos protokolo taikymo pradžios, šio teismo sprendimo pripažinimui turi būti taikomas toks pat teisinis režimas, koks yra taikomas ES valstybių narių, kurioms 2007 m. Hagos protokolas nėra privalomas, teismų sprendimų dėl išlaikymo pripažinimui – tokie teismų sprendimai pripažįstami pagal Reglamento Nr. 4/2009 IV skyriaus 2 skirsnyje nustatytas *exequatur* taisykles. Kasacinis teismas konstatavo, kad, nepaisant to, jog Latvijos Respublika šiuo metu yra 2007 m. Hagos protokole dalyvaujanti valstybė, tačiau šios valstybės teismo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti Lietuvos Respublikoje klausimams turėjo būti taikomos Reglamento 4/2009 IV skyriaus 2 ir 3 skirsnių nuostatos. Atsižvelgiant į tai, kasacinis teismas sprendė, kad Lietuvos apeliacinis teismas, sprenddamas, jog su pareiškėjos prašymu pateikti priedai neatitinka jų turiniui keliamų reikalavimų, nepagrįstai vadovavosi Reglamente Nr. 44/2001 nustatytais reikalavimais. Atitinkamai Lietuvos apeliacinio teismo nutartis, kuria paliktas nenagrinėtas pareiškėjos prašymas, priimta netinkamai taikant ir aiškinant Europos Sąjungos teisės aktų nuostatas. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad Lietuvos apeliacinis teismas nepagrįstai, nustatydamas terminą trūkumams pašalinti,

nurodė pareiškėjai pateikti teismo sprendimo vertimą – tai eksplicitiškai draudžia reglamentas (Reglamento Nr. 4/2009 28 straipsnis). Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino Lietuvos apeliacinio teismo nutartį ir perdavė bylą nagrinėti iš naujo šiam teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-563-916/2016

Daiktinė teisė

Dėl bendraturčio teisės sudaryti bendro daikto dalies nuomos ar panaudos sutartį ar nutraukti jau sudarytą, kai naudojimosi turtu tvarka tarp bendraturčių nenustatyta

Ieškovas (bendraturtis) prašė pripažinti jo ir atsakovių (viena – bendraturtė, kita – panaudos gavėja) sudarytą panaudos sutartį pasibaigusią, taip pat atsakovių vėliau sudarytą (be ieškovo sutikimo) panaudos sutartį negaliojančia CK 1.80 straipsnio pagrindu. Ieškovo nuomone, kadangi jam ir atsakovei (bendraturtei) bendrosios nuosavybės teise priklausančio turto naudojimosi tvarka nenustatyta, atsakovė suteikti panaudai kitai atsakovei (panaudos gavėjai) ginčo turtą galėjo tik turėdama ieškovo sutikimą. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, o apeliacinės instancijos teismas ieškinio dalį dėl nurodytų reikalavimų tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad bendraturčiui savo dalį nuomojant, perduodant panaudai ar pan., teisiškai reikšminga aplinkybė, ar nustatyta naudojimosi bendru turtu tvarka. Bendraturčiui, ketinančiam perleisti savo dalį, taip pat ją išnuomoti tais atvejais, kai yra nustatyta naudojimosi bendru daiktu tvarka, kitų bendraturčių sutikimas nereikalingas (pardavimo atveju bendraturčiai turi pirmumo teisę įsigyti parduodamą dalį – CK 4.79 straipsnis). Vadovaudamasis CK 6.477 straipsnio 3 dalimi, 6.629 straipsnio 2 dalimi, kasacinis teismas konstatavo, kad bendraturtis jam tenkančią turto dalį gali išnuomoti (suteikti panaudai) tik tokiu atveju, kai tą dalį galima identifikuoti. Kai naudojimosi bendru daiktu tvarka nenustatyta ar kitokiais būdais su kitais bendraturčiais nesuderinta, kokį konkretų turtą (jo dalį) vienas iš bendraturčių gali išnuomoti ar suteikti panaudai tretiesiems asmenims, nuomos ar panaudos sutartis negali būti sudaryta. Priešingu atveju ne tik būtų neaišku, kokia turto dalimi ir kuriuo konkrečiai turtu (patalpomis, statiniais) gali naudotis tretieji asmenys, bet ir, vienam bendraturčiui įgyvendinant nuosavybės teisę, būtų pažeidžiama kitų bendraturčių teisė naudotis savo nuosavybe. Kasacinis teismas sprendė, kad, nesant nustatytos naudojimosi bendru turtu tvarkos ar kitu būdu nesuderinus su ieškovu, kokį konkretų turtą (jo dalį) vienas iš bendraturčių gali suteikti panaudai tretiesiems asmenims, atsakovė neturėjo teisės perduoti neidentifikuotą bendrosios dalinės nuosavybės teise valdomo nekilnojamojo turto dalį naudoti kitai atsakovei panaudos teise. Tai padariusi ji pažeidė CK 4.75, 4.78 straipsnių nuostatas. Kasacinis teismas pažymėjo, kad, nesant nustatytos naudojimosi bendrosios dalinės nuosavybės teisės objektu tvarkos, kai bendraturčių sutarimu visas bendrosios nuosavybės objektas sutartimi perduotas naudotis kitam asmeniui, sutartis gali būti nutraukta taip pat tik bendraturčių sutarimu, o tokio sutarimo nepasiekus – teismo tvarka. Tam, kad sutartis galėtų būti nutraukta tik dėl vienam bendraturčiui tenkančios turto dalies panaudos, būtina prieš tai nustatyti naudojimosi šiuo turtu tvarką, nes tik nustačius tokią tvarką įmanoma įvardyti, dėl kurio konkretaus turto sutartis nutraukiama, o dėl kurio išlieka panaudos teisiniai santykiai.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį pakeitė ir ieškovo reikalavimo dėl panaudos sutarties pripažinimo pasibaigusią netenkino.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-498-248/2016

Dėl daugiabučio namo bendraturčių, sudariusių jungtinės veiklos sutartį, ir namo administratoriaus teisių ir pareigų santykio bei administratoriaus civilinės atsakomybės

Ieškovas (draudikas), išmokėjęs draudimo išmoką buto savininkui už apgadintą turtą dėl bendrojo naudojimo patalpose trūkusio vandens stovo, reikalavo ją priteisti iš atsakovės –

daugiabučio namo administratorės. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, o apeliacinės instancijos teismas – tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad apžvelgiamos bylos atveju daugiabučio namo valdymo forma pasirinkta jungtinės veiklos sutartis. Kasacinis teismas pažymėjo, kad atsakovė daugiabučio namo administratore paskirta administravimo sutarties, o ne CK 4.84 straipsnio 1 dalies pagrindu. Kasacinis teismas darė išvadą, kad administratorės atsakomybės klausimui šiuo atveju išspręsti būtina šios sutarties, apibrėžiančios šalių teises ir pareigas, sąlygų analizė. Administravimo sutarties nuostatų pagrindu, atsižvelgęs į jungtinės veiklos sutarties esmę, sistemiškai jas aiškindamas, pirmosios instancijos teismas pagrįstai, kasacinio teismo vertinimu, konstatavo, kad visos daugiabučio namo priežiūros organizavimo ir vykdymo pareigos nėra perduotos administratorei. Jungtinės veiklos sutarties dalyviai pasiliko sau teisę ir pareigą spręsti organizacinius klausimus, priimti sprendimus, susijusius su namo bendrojo naudojimo objektų priežiūra, remonto darbais, defektų pašalinimu. Kasacinis teismas pažymėjo, kad ginčo atveju, administratorei veikiant pagal su jungtinės veiklos sutarties dalyviais sudarytą administravimo sutartį, taikytinos tik CK 4.84 straipsnio nuostatos (pagal kurias bendrojo naudojimo objektų administratorius turtą administruoja CK 4.240 straipsnio pagrindu (5 dalis), ir reglamentuojančios administratoriaus civilinės atsakomybės draudimą (6 dalis). Visos kitos aptariamo straipsnio nuostatos, tarp jų – CK 4.84 straipsnio 8 dalis, kur nustatyta, jog bendrojo naudojimo objektų administratorius administruoja šiuos objektus pagal Vyriausybės patvirtintus nuostatus, ginčo atveju netaikytinos. Kasacinis teismas pripažino pagrįsta pirmosios instancijos teismo išvadą, kad administratore nepažeidė administravimo sutarties, t. y. neįrodyta viena iš atsakovės civilinės atsakomybės sąlygų – neteisėti veiksmai (neveikimas). Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-491-219/2016

Dėl hipotekos kvalifikavimo, išieškojimo iš įkeisto gyvenamojo namo su priklausiniais tvarkos

Pareiškėjo nuomone, antstolis pažeidė jungtine hipoteka įkeisto turto pardavimo iš varžytynių nustatytą tvarką – siekė parduoti nekilnojamuosius daiktus kaip kompleksą, nesudarė pareiškėjui galimybės nurodyti turto pardavimo eiliškumo. Pirmosios instancijos teismas pareiškėjos skundą atmetė, o apeliacinės instancijos teismas – tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad, sprendžiant, ar keli hipoteka įkeisti daiktai parduotini kaip atskiri objektai, t. y. jungtinės hipotekos tvarka, gali būti atsižvelgiama į lakšte nurodytą hipotekos rūšį (paprastą, jungtinę), daiktų išvardijimą, kiekvieno įkainojimą, kiekvieno pardavimui atskirai reikšmingų sąlygų nurodymą (žemės sklypo dalis, jo ar bendrų patalpų naudojimo tvarka ir kt.), atskiro pardavimo sąlygos išdėstymą, eiliškumo nustatymą hipotekos lakšte ir kt. Iš tokių aplinkybių galėtų būti aiški valia, kad įkeičiama keletas atskirai parduodamų daiktų. Vien aplinkybė, kaip yra apžvelgiamos bylos atveju, kad pagal kadastro reikalavimus gyvenamasis namas su priklausiniais suformuotas kaip keli nekilnojantieji daiktai, kiekvienas jų teisiškai įregistruotas kaip atskiras daiktas, o hipotekos lakšte šie duomenys taip pat perkelti atskirai aprašant ir įkainojant kiekvieną daiktą, bet nesant duomenų apie hipotekos rūšį, daiktų kaip savarankiškų pardavimą, jo eilę, pardavimo būdą (nugriauti, perkelti), savaime nelemia išvados, kad buvo sudaryta jungtinė kelių daiktų hipoteka. Kasacinis teismas konstatavo, kad hipotekos lakšte gali būti nuostata, kuri pakeistų pagrindinio daikto ir priklausinių santykį jų pardavimo metu, tačiau ji turi būti aiški, konkrečiai ir suprantamai išdėstyta. Hipotekos lakšto nuostatos, sąlygos, jame vartojami terminai jungtinės hipotekos atveju turi rodyti, kad daiktai, kurie yra priklausiniai, turto realizavimo atveju parduodami atskirai. Kasacinis teismas sprendė, kad hipotekos lakšte nurodyti duomenys nesudaro pagrindo hipotekos kvalifikuoti kaip jungtinės – visi įkeisti daiktai susiję funkciniu ryšiu, būtų realizuojami kaip pagrindinis daiktas su priklausiniais, todėl jie vertinami kaip įkeisti paprastąja hipoteka. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir paliko pirmosios instancijos teismo nutartį galioti.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-512-695/2016

Dėl asmenų, nuosavybės teise įsigijusių mėgėjų sodo teritorijoje žemės sklypą, pareigos mokėti bendrijos nustatytą vienkartinį mokestį

Ieškovė sodininkų bendrija kreipėsi į teismą, prašydama priteisti iš atsakovų vienkartinį mokestį, kuris patvirtintas bendrijos narių visuotinio susirinkimo sprendimu ir renkamas iš naujųjų sodo sklypų savininkų už naudojimąsi jau egzistuojančiu bendrijos turtu. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino.

Kasacinis teismas konstatavo, kad naujieji sodininkų bendrijoje esančio sklypo savininkai kaip ir ankstesnieji turi lygias teises ir pareigas, kylančias iš jų bendrosios nuosavybės dalies. Šiai daliai nesikeičiant, vien tik jos savininkų pasikeitimo faktas, jei būtent dėl jo neatsiranda papildomų išlaidų bendrajai nuosavybei išlaikyti, nesukuria pareigos naujesiems savininkams prisidėti daugiau, nei prisideda kiti bendraturčiai. Dėl to sutiktina su atsakovų nuomone, kad mokestis, nepriklausomai nuo to, kaip jis įvardijamas, jei jis renkamas nenurodžius konkretaus tikslo, susijusio su bendrosios nuosavybės išlaikymu ar bendraturčiams teikiamomis paslaugomis, yra renkamas be pagrindo. Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad lėšos galėtų būti renkamos būsimiems darbams, tačiau tokia rinkliava taip ir turėtų būti įvardijama, ji turėtų būti renkama iš visų bendraturčių, o vėliau už panaudotas lėšas turėtų būti atsiskaitoma. Nagrinėjamu atveju vienkartinio mokesčio mokėtoją apibrėžiantis kriterijus yra ydingas – mokestį privalo mokėti kiekvienas naujas sklypo (ne naujai suformuoto sklypo) savininkas, nors už bendro turto naudojimą jau sumokėjo ankstesnis savininkas, o naujasis perėmė jo teises. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus ir ieškinį atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-554-378/2016

Sutarčių teisė

Dėl terminuotų žemės sklypų nuomos sutarčių sąlygų vertinimo CK 6.228 straipsnio pagrindu

Ieškovai (nuomotojai) prašė nutraukti su atsakove (nuomininke) sudarytas terminuotas žemės sklypų nuomos sutartis ar pakeisti jų sąlygas dėl esminės šalių nelygybės. Apžvelgiamoje byloje buvo sprendžiama dėl terminuotos žemės nuomos sutarties, kurioje įtvirtinta vienašališka nuomininko teisė nutraukti sutartį prieš terminą, o nuomotojui tokia teisė nesuteikta, vertinimo pagal CK 6.228 straipsnio nuostatas dėl esminės šalių nelygybės. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pakeitė sutarčių ginčo sąlygas dėl esminės šalių nelygybės.

Kasacinis teismas išaiškino, kad CK 6.228 straipsnyje įtvirtinta sutarties šalies teisė vienašališkai atsisakyti sutarties ar jos sąlygos teismų turi būti vertinama ir taikoma kaip išimtinė priemonė – įstatymo nustatyta tvarka konstatavus pakankamą pagrindą. Sutarties šalies reikalavimas atsisakyti ar pakeisti sutartį dėl esminės nelygybės teismo gali būti patenkintas ne dėl bet kokios neatitikties tarp sutarties šalių tarpusavio prievolių, o tik tuo atveju, kai teismas, įvertinęs konkrečios bylos aplinkybes, konstatuoja, kad egzistuoja didžiulė sutarties šalių tarpusavio prievolių nelygybė, suteikianti kitai sutarties šaliai nepateisinamą perdėtą pranašumą; tokia teismo išvada turi būti pagrįsta CK 6.228 straipsnio 1 dalyje nurodytų aplinkybių vertinimu (be kitų aplinkybių, šiais atvejais turi būti atsižvelgiama ir į tai, jog viena šalis nesąžiningai pasinaudojo tuo, kad kita šalis nuo jos priklauso, turi ekonominių sunkumų, neatidėliotinių poreikių, yra ekonomiškai silpna, neinformuota, nepatyrusi, veikia neapdairiai, neturi derybų patirties, taip pat atsižvelgiant į sutarties prigimtį ir tikslą).

Kasacinis teismas pažymėjo, kad CK nustatyti skirtingi žemės nuomos sutarties nutraukimo prieš terminą pagrindai ir tvarka nuomininkui ir nuomotojui, nuomotojui suteikiant teisę nutraukti

sutartį tik jos pažeidimo atveju ar kitu įstatyme nustatytu pagrindu, o nuomininkui – ir tuo atveju, kai nuomotojas sutarties sąlygas vykdo tinkamai, išpėjus nuomotoją prieš įstatyme nustatytą laiką. Tai yra įstatyme įtvirtinta žemės nuomos sutarties šalių tarpusavio teisių ir pareigų pusiausvyra. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad Tarptautinių komercinių sutarčių (UNIDROIT) principų 1994 m. 3.10 straipsnio redakcijos, kuri įgyvendinta CK 6.228 straipsnyje, tikslas – revizuoti tokias sutartis (sutarčių sąlygas), kurios parengtos būtent pagal šį *soft law* (negrįžtosios teisės) šaltinį. Šiame straipsnyje įtvirtintos esminės nelygybės taisyklės nėra skirtos tokiems atvejams, kai į konkrečią sutartį jos šalių yra įtraukiamos įstatymu (šiuo atveju CK) reglamentuotos specialiosios sutarčių teisės taisyklės. Kasacinis teismas darė išvadą, kad esminės nelygybės pagrindu negali būti kvestionuojama įstatymo leidėjo valia tais atvejais, kai pastarasis, pasinaudodamas savo diskrecija, atskiras sutarčių rūšis reglamentuojančiose CK taisyklėse suteikia prioritetą vienos iš sutarties šalių teisėms. Remdamasis išdėstytais argumentais, kasacinis teismas išaiškino, kad terminuotos žemės nuomos sutarties sąlygos negali būti vertinamos kaip įtvirtinančios esminę nelygybę (CK 6.228 straipsnis) vien tuo pagrindu, kad nuomininkei suteikiama teisė nutraukti sutartį prieš terminą nesant sutarties pažeidimo, o nuomotojui tokia teisė nesuteikiama. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas sprendė, kad bylą nagrinėjusių teismų sprendimuose nurodytos aplinkybės nepakankamos pripažinti, jog dėl ginčijamų sutarčių sąlygų nuomotojas įgijo nepateisinamą perdėtą pranašumą. Dėl to kasacinis teismas skundžiamus teismų sprendimus panaikino ir ieškinį atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-476-469/2016

Dėl taikytinų valstybinės žemės nuomos mokesčio tarifų, kai konstatuojama, kad žemė apleista

Ieškovė prašė priteisti iš atsakovės valstybinės žemės nuomos mokesčio nepriemoką. Apžvelgiamoje byloje ginčas kilo dėl to, ar savivaldybės tarybos sprendimu padidintas 4 proc. nuomos mokesčio tarifas atsakovei taikytinas už visus kalendorinius metus, ar tik už laikotarpį nuo tada, kai buvo paskelbtas ir įsigaliojo savivaldybės tarybos sprendimas, kuriuo atsakovei priklausantis nekilnojamas turtas (pastatas) buvo įtrauktas į Netvarkomo arba apleisto, arba nenaudojamo, arba naudojamo ne pagal paskirtį nekilnojamojo turto sąrašą (toliau – Apleisto turto sąrašas). Pirmosios instancijos teismas ieškinio dalį tenkino, o apeliacinės instancijos teismas padidino ieškovei iš atsakovės priteistą valstybinės žemės nuomos mokesčio nepriemoką, nes sprendė, kad padidintas nuomos mokesčio tarifas atsakovei taikytinas už visus kalendorinius metus.

Kasacinis teismas nurodė, kad savivaldybės taryboms suteikti įgaliojimai priimti norminio pobūdžio teisės aktus, nustatančius valstybinės žemės nuomos mokesčio tarifą. Kasacinis teismas konstatavo, kad, nepaisant to, jog valstybinės žemės, nuomojamos ne aukciono tvarka, dydis nustatomas teisės aktuose ir šalys negali susitarti dėl kitokio nuomos mokesčio dydžio, šis gali kisti priklausomai nuo tam tikrų juridinių faktų atsiradimo, pasikeitimo ar pasibaigimo. Kasacinis teismas pažymėjo, kad ginčo savivaldybės tarybos sprendimo nuostatos, jog nuomos mokesčio už valstybinę žemę, išnuomotą ne aukciono būdu, tarifas nustatomas metams (1 punktas), apmokestinamojo laikotarpio pradžia yra mokesčių metų sausio 1 d., pabaiga – gruodžio 31 d. (4 punktas), išreiškia savivaldybės tarybos valią pagal jai priskirtą kompetenciją apskritai nustatyti mokesčio tarifus, mokėtinus už kalendorinius metus, tačiau nurodytos ir kitos šioje byloje aktualios šio sprendimo nuostatos negali būti aiškinamos taip, kad, mokesčių metų bėgyje įvykus juridiniam faktui, lemiančiam pagrindo padidinti taikytiną nuomos mokesčio tarifą atsiradimą, toks padidinto tarifo mokestis yra skaičiuotinas už visus kalendorinius metus, t. y. ir už laikotarpį iki nurodyto juridinio fakto atsiradimo. Dėl to kasacinis teismas sprendė, kad pirmosios instancijos teismo išvada, jog padidintas valstybinės žemės nuomos mokesčio tarifas atsakovei turi būti taikomas nuo to momento, kai įsigaliojo ginčo savivaldybės tarybos sprendimas, t. y. nuo jo paskelbimo vietinėje spaudoje. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-541-701/2016

Dėl rangovo civilinės atsakomybės draudimo

Ieškovė teismo prašė iš atsakovės priteisti trečiajam asmeniui (užsakovui), nukentėjusiam dėl gaisro, kurį sukėlė rangovės netinkamai sumontuotas nepertraukiamos srovės maitinimo šaltinis, išmokėtą draudimo išmoką. Atsakovė buvo sudariusi su rangove jos civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutartį, kuria apdrausta rangovės civilinė atsakomybė dėl tretiesiems asmenims padarytos žalos vykdant rangos darbus. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai reikalavimo ieškinį tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad nei Statybos įstatymas, nei Valstybinės draudimo priežiūros komisijos 2003 m. birželio 16 d. nutarimu Nr. N-234 patvirtintos Rangovo civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklės (toliau – Taisyklės) neeliminuoja rangovo privalomos civilinės atsakomybės draudiko pareigos mokėti draudimo išmoką už žalą, padarytą statytojo (užsakovo) turtui dėl rangovo atliekamų ir (ar) atliktų statinio statybos darbų. Todėl teisiškai nepagrįstas atsakovės argumentas, kad pagrindinis rangovės privalomojo civilinės atsakomybės draudimo tikslas yra verslininkų (rangovų) įpareigojimas draustis savo deliktinę civilinę atsakomybę tretiesiems asmenims, nedalyvaujantiems statybos procese. Rangovo privalomuoju civilinės atsakomybės draudimu yra draudžiamas, be kita ko, ir turtinis interesas, susijęs su žalos statytojo (užsakovo) turtui dėl rangovo atliekamų ir (ar) atliktų statinio statybos darbų padarymu.

Kasacinis teismas nurodė, kad Taisyklės neapibrėžia žalos statytojo (užsakovo) turtui sąvokos. Vadovaujantis bendrosiomis nuosavybės teisės nuostatomis, žala statytojo (užsakovo) turtui apima: 1) žalą statytojo (užsakovo) turtui, kuris yra statybos darbų rezultatas; 2) žalą statytojo (užsakovo) turtui, kuris nėra statybos darbų rezultatas. Žala statytojo (užsakovo) turtui, kuris nėra statybos darbų rezultatas, gali būti: 1) susijusi su rangovo atliekamais ir (ar) atliktais statinio statybos darbais; 2) nesusijusi su rangovo atliekamais ir (ar) atliktais statinio statybos darbais. Kasacinis teismas pažymėjo, kad rangovo civilinė atsakomybė už žalą statytojo (užsakovo) turtui, kuris nėra statybos darbų rezultatas, nesusijusi su rangovo atliekamais ir (ar) atliktais statinio statybos darbais, nėra draudimo objektu (Taisyklių 12 punktą). Tačiau, kasacinio teismo nuomone, nėra pagrindo teigti, kad rangovo civilinė atsakomybė už žalą statytojo (užsakovo) turtui, kuris nėra statybos darbų rezultatas, susijusią su atliekamais ir (ar) atliktais statinio statybos darbais, nėra draudimo objektu.

Pagal Taisyklių 15.10 punktą nedraudiminiu įvykiu laikomas reikalavimo pateikimas atlyginti žalą (nuostolius) kilusią dėl sutarties neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo (sutartinė atsakomybė). Kasacinis teismas pažymėjo, kad nei Statybos įstatymas, nei Taisyklės nesusiaurina apdraustos rangovo civilinės atsakomybės tik iki žalos trečiųjų asmenų (ne statybos proceso dalyvių) turtui. Kasacinis teismas konstatavo, kad Taisyklių 15.10 punkte nustatytas nedraudiminis įvykis neapima reikalavimo pateikimo atlyginti žalą (nuostolius) statytojo (užsakovo) turtui, kuris nėra statybos darbų rezultatas, kilusią dėl sutarties neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo.

Šioje byloje nustatyta, kad gaisrą sukėlęs įrenginys buvo sumontuotas rangovei atliekant statybos darbus pagal rangos darbų sutartį, o įrenginio pristatymas ir jo montavimas buvo sudėtinė rangovės įsipareigojimų dalis. Šios aplinkybės, kasacinio teismo vertinimu, sudarė pagrindą teigti, kad žala statytojos (užsakovės) turtui yra susijusi su atliktais statinio statybos darbais. Tačiau kasacinis teismas pažymėjo, kad bylą nagrinėję teismai nenustatė, kokia žalos dalis buvo padaryta statytojos (užsakovės) turtui, kuris nėra statybos darbų rezultatas. Dėl to kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir bylą perdavė nagrinėti iš naujo šiam teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-547-969/2016

Deliktų teisė

Dėl teisės normų, reglamentuojančių valstybės civilinę atsakomybę dėl antrankių panaudojimo teismo posėdžio metu, aiškinimo ir taikymo

Ieškovas prašė teismo priteisti iš atsakovės Lietuvos valstybės neturtinės žalos atlyginimą, kurią jis patyrė nagrinėjant baudžiamąją bylą, kai keturių teisiamųjų posėdžių metu, būdamas teisiamasis, teismo salėje buvo su antrankiais atitvare, nesant tam pagrindo. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai reikalavimo ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad ginčo atveju antrankių panaudojimo pagrindas buvo ne tai, kad ieškovas tuo metu atliko bausmę pagal kitą teismo nuosprendį, ir jo, kaip nuteistojo, statusas, o tai, kad teisme buvo nagrinėjama jam iškelta baudžiamoji byla. Kasacinis teismas sutiko su teismų išvada, kad šiuo atveju, sprendžiant dėl antrankių teismo posėdžio metu panaudojimo teisėtumo, taikytinos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2005 m. liepos 29 d. įsakymu Nr. 1R-240/1V-246 patvirtintos Konvojavimo taisyklės (toliau – Konvojavimo taisyklės), o ne Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas, tačiau pažymėjo, kad antrankių panaudojimo teisėtumas vertintinas ne tik pagal Konvojavimo taisyklės, bet ir pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 21 straipsnį ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 3 straipsnį, įtvirtinančius nežmoniško ar žeminančio orumą elgesio draudimą.

Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) yra nurodęs, kad buvimas su antrankiais (surakinimas antrankiais) paprastai nesukelia problemos pagal Konvencijos 3 straipsnį, kai ši priemonė taikoma dėl teisėto sulaikymo ar laisvės atėmimo ir nesukelia nei didesnio jėgos panaudojimo, nei viešo demonstravimo, negu pagrįstai būtina bylos aplinkybėmis. Šiuo aspektu svarbu, pavyzdžiui, tai, ar yra pagrindo manyti, kad atitinkamas asmuo priešinsis sulaikymui arba bandys bėgti ar padaryti žalos sveikatai, turtui arba sunaikinti įrodymus. EŽTT teikia ypatingą reikšmę kiekvienos bylos aplinkybėms ir kiekvienu atveju nagrinėja, ar šios prievartos priemonės taikymas buvo būtinas. Kasacinis teismas konstatavo, kad antrankių panaudojimo teismo posėdžio metu laikymas pagrindine taisykle, o jų nuėmimo – išimtinė teismo diskrecija neatitinka Konvencijos 3 straipsnio reikalavimų, pagal kuriuos antrankių panaudojimas, be kita ko, teismo posėdžio metu kiekvienu konkrečiu atveju turi būti pagrįstas konkrečiais saugumo sumetimais. Kasacinis teismas sprendė, kad apeliacinės instancijos teismo argumentai, kad antrankių panaudojimą teismo posėdžių metu nagrinėjamu atveju pateisina tai, kad ieškovas jau buvo teistas šešis kartus, iš jų du kartus už smurtinius nusikaltimus: 2009 m. lapkričio 6 d. pagal BK 138 straipsnio 1 dalį (nesunkus sveikatos sutrikdymas) ir 2012 m. spalio 11 d. pagal BK 149 straipsnio 1 dalį (išžaginimas) bei 150 straipsnio 1 dalį (seksualinis prievartavimas), taip pat nepatvirtina, kad antrankių panaudojimas nagrinėjamu atveju atitiko Konvencijos 3 straipsnio reikalavimus. Kasacinis teismas pažymėjo, kad, tam, jog būtų galima įvertinti, ar antrankių panaudojimas ginčo atveju atitiko Konvencijos 3 straipsnio reikalavimus, būtina išnagrinėti skundžiamą situaciją pagal pirmiau išdėstytas EŽTT praktikos nuostatas, nustatyti ir įvertinti, ar nagrinėjamu atveju nebuvo kitų duomenų, be ankstesnių ieškovo teistumų, pateisinančių antrankių panaudojimą, taip pat su teismo posėdžio organizavimu susijusias aplinkybes (pvz., kaip buvo įrengta teisiamojo vieta posėdžių salėje, kas dalyvavo nagrinėjant bylą, ar buvo žiniasklaidos atstovų ir pan.). Dėl to kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir bylą grąžino nagrinėti iš naujo šiam teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-493-421/2016

Dėl teisės normų, reglamentuojančių valstybės civilinę atsakomybę neužkardijus smurto šeimos aplinkoje, aiškinimo ir taikymo

Apžvelgiamoje byloje mažamečių ieškovų atstovas pagal įstatymą (globėjas) ieškiniu prašė iš atsakovų – nuteistojo (vaikų tėvo), nužudžiusio jų motiną, ir Lietuvos valstybės – priteisti neturtinės žalos atlyginimą. Ieškovų atstovo teigimu, pareigūnų neteisėti veiksmai pasireiškė jų neteisėtu neveikimu, t. y. nereagavimu į gautą pranešimą apie galimą smurtą, dėl to mažamečių akivaizdoje buvo žiauriai nužudyta jų motina, prieš kurią nuolat smurtavo nuteistasis. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai reikalavimo dalį tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad smurtas artimoje aplinkoje, kuris dėl jo žalos visuomenei priskiriamas prie visuomeninę reikšmę turinčių veikų, yra žmogaus teisių ir laisvių pažeidimas.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad dėl smurto artimoje aplinkoje gali būti pažeidžiamos ne tik tiesiogiai smurtą patiriančio asmens, bet ir kitų aplinkoje, kurioje smurtaujama, gyvenančių asmenų teisės. Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktikoje pripažįstama, kad daugkartinis vaikų stebėjimas, kaip tėvas šeimos namuose smurtauja prieš motiną, turi neigiamą poveikį jų psichologinei gerovei; tai prilygsta savavališkam vaikų teisės į privatų gyvenimą ir būsto neliečiamybę apribojimui (Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 8 straipsnis). Kasacinis teismas konstatavo, kad, sprendžiant dėl valstybės atsakomybės už pareigos apsaugoti asmenį nuo gresiančio smurto pavojaus neįvykdymą, reikšminga nustatyti, ką valstybės institucijos žinojo ar turėjo žinoti apie konkrečiam asmeniui gresiantį pavojų ir ar pagal savo kompetenciją ėmėsi priemonių, kurios, pagrįstai vertinant, būtų galėjusios pašalinti tokį pavojų. Kasacinis teismas pažymėjo, kad bylą nagrinėję teismai dėl valstybės atitinkamų institucijų nereagavimo į pranešimą apie galimą pavojų valstybei civilinę atsakomybę taikė vadovaudamiesi CK 6.272 straipsniu, neatsižvelgdami į byloje nustatytus faktus, kad policijos pareigūnai savo neveikimu, t. y. laiku nesureaguodami į pranešimą, pažeidė viešosios tvarkos užtikrinimą reglamentuojančius teisės aktus, o ne baudžiamojo ar kito proceso teisės normas.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad, sprendžiant valstybės civilinės atsakomybės klausimą, teismai visa apimtimi neišsiaiškino, ar valstybės institucijos ėmėsi visų pagrįstų priemonių nuteistojo smurtui artimoje aplinkoje veiksmingai užkardyti. Kasacinis teismas darė išvadą, kad, vertindamas institucijų pozityviųjų pareigų apsaugoti asmenį nuo smurto artimoje aplinkoje vykdymą, teismas, atsižvelgdamas į konkrečiam atvejui taikytinas baudžiamosios teisės ir proceso teisės normas bei bendrąją rūpestingumo pareigą, turi įvertinti, ar Lietuvos teisėje buvo nustatytas reglamentavimas, pakankamas Konvencijoje įtvirtintų teisių apsaugai; ar paskirtos priemonės buvo iš esmės adekvačios atsižvelgiant į konkrečią situaciją; ar jos buvo tinkamai įgyvendintos. Kasacinis teismas sprendė, kad apžvelgiamoje byloje reikia įvertinti, kokios priemonės ir kokiais konkrečiais laikotarpiais bei kokiais pagrindais (motyvais) buvo taikomos reaguojant į naujus nuteistojo smurto prieš žmoną atvejus; kaip buvo kontroliuojamas jų vykdymas; ar pagal taikytiną teisinį reglamentavimą buvo galima pagrįstai imtis ir kitų priemonių, kurios būtų buvusios veiksmingesnės. Taigi bylos aplinkybes reikėtų aiškinti ir vertinti kaip visumą, t. y. visus valstybės institucijų veiksmus, kuriais buvo reaguojama į smurtinį nuteistojo elgesį. Ne tik reagavimą į konkretų pranešimą apie galimą smurtą, bet ir tai, ar baudžiamosios teisės ir procesinių prievartos priemonių taikymas pagal atskirus nuosprendžius ir atitinkamus kitus baudžiamuosiuose procesuose priimtus sprendimus atitiko valstybės pareigas užkirsti kelią tokio elgesio pasikartojimui, ar buvo veiksmingos sulaukiant jų nuo naujų epizodų.

Valstybės ir kitų asmenų neteisėtais veiksmais padaryta žala gali būti atlyginta dalinės ar solidariosios atsakomybės tvarka. Dalinė atsakomybė taikoma, jeigu žala padaryta kelių asmenų, bet nėra pagrindo spręsti dėl bendrais veiksmais padarytos žalos, arba yra tam tikros veiksmų bendrumo aplinkybės, bet vieno iš asmenų vaidmuo juos padarant ar jo veiksmų dalis yra aiškiai apibrėžti, lemia tam tikrą žalos ar neigiamų padarinių dalį ar ta dalis yra nedidelė, kad solidarai žalos priteisimas neužtikrintų proporcingumo tarp neteisėtų veiksmų pobūdžio ir reikšmės neigiamiems padariniams. Kasacinis teismas pažymėjo, kad CK 6.279 straipsnis nėra suformuluotas taip, kad, juo vadovaujantis, už žalos padarymą solidarai atsakytų tik keli žalą padarę asmenys, turintys bendrą ketinimą sukelti žalą; ši norma gali būti taikoma ir tais atvejais, kai keli asmenys veikia neturėdami bendro ketinimo sukelti žalą, vienas apie kito veiksmus gali ir nežinoti, tačiau žala atsiranda tik dėl to, kad kiekvienas jų veiksmas buvo būtinoji žalos atsiradimo priežastis. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad solidarioji civilinė atsakomybė labiau apsaugo nukentėjusius asmenis. Tais atvejais, kai taikoma dalinė atsakomybė, teismas, nustatydamas kiekvienam iš civilinės atsakomybės subjektų priteistinos žalos dydį, be visų kitų kriterijų, turi atsižvelgti ir į sprendimo priteisti nustatomą dydį kiekvienam atsakomybės subjektui įvykdymo realumą. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių civilinę atsakomybę už aplinkai padarytą žalą, taikymo

Aplinkos apsaugos departamentas (ieškovas) prašė priteisti iš atsakovo aplinkai padarytos žalos atlyginimą, atsakovui neteisėtai nukasus natūralią reljefo formą – kalvą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad, svarstant žalos aplinkai padarymo klausimą ir vadovaujantis teisės aktų reglamentavimu, būtina nustatyti, kuo pasireiškė atsakovo padaryta žala aplinkai, kokios yra galimybės atkurti pirminės būklės aplinką. Kasacinio teismo vertinimu, visų pirma turi būti siekiama atkurti aplinkos būklę, t. y. pagal galimybes atkurti pirminę aplinkos padėtį, likviduoti atsiradusius neigiamus aplinkos ar jos elementų pokyčius, atkurti buvusias jos funkcijas, naudingąsias savybes. Ir tik nesant galimybės atkurti aplinkos būklę arba ją atkūrus tik iš dalies – atlyginti visus patirtus nuostolius. Ginčo atveju atsakovas sau priklausančiame žemės sklype, neturėdamas nustatyta tvarka išduoto mažojo karjero paso, įrengė mažąjį karjerą, nukasė natūralią reljefo formą – kalvą ir iškasė mineralinį gruntą (smėlį, žvyrą, žvirgždą), šį panaudojo savo poreikiams. Paskyrus atsakovui administracinę nuobaudą, šis kreipėsi į kompetentingą instituciją ir jam buvo išduotas mažojo karjero pasas, t. y. suteikta teisė savo žemės sklype naudoti jau įrengtą žvyro karjerą. Kasacinis teismas sprendė, kad nurodytos aplinkybės patvirtina faktą, jog šioje vietoje yra leidžiami kasimo darbai ir galima įrengti mažąjį karjerą savo poreikiams tenkinti (keliai taisyti), kad karjero įrengimas nepadarys nei tiesioginio, nei netiesioginio neigiamo poveikio ar žalos aplinkai. Kasacinis teismas konstatavo, kad atsakovas savo veiksmais, įrengdamas mažąjį karjerą, žalos aplinkai nepadarė, o nekonstatavus žalos gamtai (aplinkai) padarymo fakto, nėra pagrindo taikyti civilinę atsakomybę. Dėl to kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus ir ieškinį atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516-686/2016

Viešieji pirkimai

Dėl užsienio tiekėjo kvalifikacijos – teisės verstis atitinkama veikla – įgijimo momento

Ieškovė prašė teismo panaikinti atsakovės (perkančiosios organizacijos) sprendimą atmesti jos pasiūlymą viešajame pirkime. Ieškovės teigimu, atsakovė neteisėtai ir nepagrįstai sprendė, kad teisė būti ypatingo statinio statybos rangovu atsiranda tik nuo teisės pripažinimo dokumento išdavimo dienos. Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas, ar atsakovė (užsienio ūkio subjektas) savo kvalifikaciją – teisę verstis veikla – įgijo ne vėliau kaip galutinę pasiūlymų pateikimo dieną, atsižvelgiant į tai, kad Latvijos kompetentinga institucija teisę verstis veikla suteikiantį dokumentą išdavė prieš galutinį pasiūlymų pateikimo momentą, o Lietuvos kompetentinga institucija šią teisę patvirtinantį dokumentą išdavė šiam momentui pasibaigus. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, o apeliacinės instancijos teismas ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas darė išvadą, kad Sertifikavimo centro išduodami dokumentai tik patvirtina užsienio tiekėjų anksčiau įgytą kvalifikaciją, o ne naujai ją suteikia. Kasacinis teismas suformulavo tokią teisės aiškinimo taisyklę: rangovų kvalifikacijos atitiktis viešojo pirkimo sąlygoms, atitinkančioms Viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPIĮ) 34 straipsnio nuostatas, įrodinėtina specialiaisiais teisę verstis atitinkama statybos veikla suteikiančiais dokumentais (jei pagal pirkimo paskelbimo metu galiojančius Lietuvos teisės aktus jie reikalingi), kurie kompetentingų Lietuvos ar užsienio institucijų privalo būti išduoti iki perkančiosios organizacijos nustatyto galutinio pasiūlymų pateikimo termino; tokiu būdu užsienio (Europos Sąjungos ir Europos ekonominės erdvės valstybės narių bei Šveicarijos Konfederacijos) tiekėjų įgyta kvalifikacija laikytina

atitinkančia viešojo pirkimo sąlygas, nepriklausomai nuo to, kad šio pajėgumo patvirtinimo dokumentas Lietuvoje buvo išduotas po galutinės pasiūlymų pateikimo datos.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad užsienio tiekėjas turi pareigą po supaprastinto viešojo pirkimo paskelbimo kaip įmanoma greičiau per protingą laiką kreiptis į Sertifikavimo centrą su prašymu išduoti teisės pripažinimo dokumentą. Kasacinis teismas išaiškino, kad kitų valstybių (Europos Sąjungos ir Europos ekonominės erdvės valstybės narių bei Šveicarijos Konfederacijos) tiekėjų (ar bendrus su Lietuvos ūkio subjektais) pasiūlymus dėl užsienio tiekėjų laiku įgytos kvalifikacijos perkančiosios organizacijos privalo vertinti kaip atitinkančius pirkimo sąlygas, išskyrus atvejus, jei bus nustatytas aiškiai socialiai neatsakingas ar nesąžiningas tokių tiekėjų elgesys, darantis įtaką procedūrų operatyvumui, ar dėl pirkimo objekto svarbos ir terminų perkančioji organizacija objektyviai negalės laukti, kol užsienio rangovui bus pripažinta jo teisė veikti Lietuvoje.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir tenkino ieškinio dalį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-546-469/2016

Civilinio proceso teisė

Dėl antstolio teisės atšaukti elektronines varžytynes, jų dalyviui pasiūlius gerokai per didelę kainą

Pareiškėja pateikė antstolei prašymą anuliuoti elektroninių varžytynių rezultatą ir grąžinti sumokėtą dalyvio mokesį, nes, padidinant siūlomą kainą, buvo suklysta – vietoj 53 379 Eur per klaidą įrašyta bei pasiūlyta 533 379 Eur. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pareiškėjos skundą atmetė ir sprendė, kad antstolė pagrįstai paskelbė varžytynes neįvykusiomis bei netenkino prašymo dėl varžytynių dalyvio įmokos grąžinimo.

Kasacinio teismo vertinimu, elektroninių varžytynių vykdymo reguliavimas apsaugo atidų ir rūpestingą varžytynių dalyvį nuo galimybės suklysti. Papildomi sistemos pranešimai užtikrina, kad suklydęs dalyvis turėtų galimybę pakeisti savo siūlymą dėl to nepatirdamas jokių finansinių praradimų. Kasacinis teismas sprendė, kad pareiškėjos argumentai dėl esminio suklydimo pasiūlant gerokai per didelę turto kainą neatitinka CK 1.90 straipsnio 5 dalies nuostatų, pagal kurias suklydimas negali būti laikomas turinčiu esminės reikšmės, jeigu šalis suklydo dėl savo didelio neatsargumo arba dėl aplinkybių, dėl kurių riziką buvo prisiėmusi ji pati.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad CPK 703 straipsnio 1 dalyje nurodyta antstolio teisė atšaukti varžytynes gali būti taikoma ne tik joje tiesiogiai įvirtintais, bet ir kitais, konkrečiai neapibrėžtais, atvejais, jeigu egzistuoja dvi sąlygos: pirma, turi paaiškėti tokios aplinkybės, dėl kurių varžytynės negali būti vykdomos CPK nustatyta tvarka; antra, tokios aplinkybės turi paaiškėti iki varžytynių pabaigos. Kasacinis teismas darė išvadą, kad yra akivaizdu, jog santykinai per aukštos kainos pasiūlymas neužkerta kelio vykdyti varžytynes. Kasacinio teismo vertinimu, kainos už varžytynėse parduodamą turtą siūlymas (kėlimas) yra kiekvieno varžytynių dalyvio asmeninis interesas, kuriam įtaką gali daryti daugybė tik jam vienam žinomų ir suprantamų priežasčių. Maksimalios kainos ribojimas prieštarautų tiek varžytynių dalyvio ar išieškotojo interesams, tiek ir varžytynių pagrindiniam tikslui – realizuoti parduodamą turtą už maksimaliai aukščiausią kainą. Dėl to kasacinis teismas sutiko ir su bylą nagrinėjusių teismų argumentais, kad tokiose situacijose tenkinant pareiškėjo skundą dėl antstolio veiksmų būtų atvertas kelias piktnaudžiauti teise ir vilkinti išieškojimo procesą, neprisiimant sau jokios rizikos. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad pareiškėja aukščiausią (ginčijamą) kainą pasiūlė paskutinėmis varžytynių minutėmis. Elektroninių varžytynių sistemoje ši kaina buvo užfiksuota, buvo gautas VĮ Registrų centro pranešimas, kad varžytynės baigėsi ir jas laimėjęs dalyvis yra pareiškėja. Taigi, varžytynėms automatiškai pasibaigus, antstolis nebeturėjo galimybės jas atšaukti CPK 703 straipsnio pagrindu. Dėl to pareiškėja paskelbus varžytynių laimėtoja, jai atsirado pareiga sumokėti varžytynėse pirktos turto kainą, o to nepadarius, antstolė pagrįstai taikė CPK 717 straipsnio 1 dalies 3 punktą, varžytynes

paskelbė neįvykusiomis, o prašymo dėl varžytynių dalyvio įmokos grąžinimo netenkino. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-524-686/2016

Dėl arbitražo teismo sudarymo tvarkos teisėtumo, pirmininko ir arbitrų nešališkumo, subjektų, turinčių teisę administruoti arbitražo procesus

Atsakovė (pareiškėja) skunde dėl arbitražo sprendimo panaikinimo prašė teismo panaikinti VŠĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo (toliau – VŠĮ VTNKA) sprendimą. Lietuvos apeliacinis teismas pareiškėjos skundą atmetė.

Kasacinis teismas darė išvadą, kad teismo sprendimas nukreipti šalis į arbitražą (šiuo atveju arbitražo proceso metu į Vilniaus apygardos teismą buvo kreiptasi dėl Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo (toliau – KAI) 14 ir 16 straipsniuose nurodytų veiksmų atlikimo – arbitro nušalinimo ir kito arbitro skyrimo) bei jame *obiter dictum* (pasakyta tarp kitko) padarytos išvados (šiuo atveju, *inter alia*, dėl VŠĮ VTNKA buvimo nuolatine arbitražo institucija KAI prasme ir ginčui taikytinų arbitražo taisyklių) negali turėti prejudicinės galios nagrinėjant bylą dėl arbitražo sprendimo panaikinimo.

Kasacinis teismas nurodė, kad šalys gali pasirinkti jau egzistuojančių arbitražo procedūrinių taisyklių sistemą – Lietuvoje veikiančio institucinio arbitražo taisykles, užsienyje veikiančio institucinio arbitražo taisykles ar kitokias taisykles, pavyzdžiui, Jungtinių Tautų Tarptautinės prekybos komisijos (UNCITRAL) arbitražo taisykles. Šalys taip pat gali pačios šias taisykles sukurti. Taigi šalys gali savo nuožiūra parinkti norimą taisyklių sistemą tam, kad ji geriausiai atitiktų jų poreikius. Kasacinis teismas pažymėjo, kad KAI nustatytas arbitražo taisyklių patvirtinimo reikalavimas pats savaime neturi esminės reikšmės sprendžiant dėl arbitražo proceso tinkamumo. Dėl to būtų itin formalu paneigti šalių valią pasirinkti vienokią ar kitokią procedūrinių taisyklių sistemą vien tuo pagrindu, kad ji nėra patvirtinta tam tikro subjekto. Kasacinis teismas konstatavo, kad tokiu atveju turi būti nustatoma ir įvertinama, kokios konkrečiai šalių teisės buvo pažeistos byloje taikant atitinkamą arbitražo taisyklių rinkinį. Nustačius, kad šalies teisės buvo pažeistos, taip pat turi būti nustatoma, kad šalių teisių pažeidimas įvyko būtent dėl atitinkamų arbitražo taisyklių taikymo, bet ne dėl kitų priežasčių.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad vidaus arbitražo sprendimo panaikinimo pagrindai, taip pat ir jų patikrinimo tvarka, yra skirtingi – sprendimo suderinamumas su viešosios tvarkos reikalavimais ir ginčo arbitruotinumai (KAI 50 straipsnio 3 dalies 5 ir 6 punktai) tikrinami *ex officio* (pagal pareigas) (KAI 50 straipsnio 4 dalis), o visi kiti arbitražo sprendimo panaikinimo pagrindai, numatyti KAI 50 straipsnio 3 dalies 1, 2, 3 ir 4 punktuose, analizuojami tik esant tokiam vienos iš šalių reikalavimui. Kasacinis teismas konstatavo, kad faktas, kad arbitražo sprendimo panaikinimo pagrindų patikrinimo procesinės taisyklės yra skirtingos, savaime lemia tai, jog teismas, spręsdamas ginčą dėl arbitražo sprendimo panaikinimo, turi identifikuoti, į kurio (kurių) konkrečiai iš KAI 50 straipsnio 3 dalies 1–6 punktuose išdėstytų vidaus arbitražo sprendimo panaikinimo pagrindo taikymo sritį patenka šalies ginčijamos aplinkybės ir formuluojami argumentai. Kasacinis teismas pažymėjo, kad nors pažeidimai, susiję su arbitražo teismo sudėtimi, yra įstatyme priskirti prie pagrindų, kuriuos įrodinėti yra šalių prerogatyva, arbitrų skyrimas yra viena iš esminių šalių teisių arbitražo procese, galinti turėti esminę įtaką visam arbitražo procesui, šalių teisės į tinkamą procesą įgyvendinimo galimybėms ir priimto arbitražo sprendimo legitimumui. Todėl šiurkštūs ir aiškūs arbitražo teismo sudėties formavimo tvarkos pažeidimai gali patekti ne tik į aptariamo, bet ir į kito arbitražo sprendimo panaikinimo pagrindo – viešosios tvarkos pažeidimo – taikymo sritį. Kasacinis teismas darė išvadą, kad teismas, nagrinėjantis prašymą dėl arbitražo sprendimo panaikinimo, aplinkybes, patenkančias į KAI 50 straipsnio 3 dalies 4 punkto taikymo sritį, analizuoja ir vertina tiek, kiek jų egzistavimą įrodo jomis besiremianti šalis. Tačiau tais atvejais, kai teismas nustato, kad arbitražo procese formuojant teismo sudėtį padarytas šiurkštūs teisės į tinkamą procesą pažeidimas, atitinkamų aplinkybių patikrinimas, tiek, kiek tai susiję su

galimo viešosios tvarkos pažeidimo nustatymu ir įvertinimu, gali būti atliekamas pagal viešosios tvarkos pagrindą reglamentuojančias procesines taisykles – KAI 50 straipsnio 3 dalies 6 punktą. Kasacinis teismas nurodė, kad ginčo atveju duomenys dėl arbitro paskyrimo tvarkos ir aplinkybių – prieštaringi. Tai buvo viena iš priežasčių kasaciniam teismui šioje byloje peržengti kasacinio skundo ribas ir suteikti šalims galimybę dėl to pasisakyti. Kasacinio teismo vertinimu, pareiškėjos rašytiniai paaiškinimai ir pateikti dokumentai patvirtina prielaidą dėl dalies procesinių dokumentų galimo nepridėjimo prie bylos. Kasacinis teismas pažymėjo, kad faktas, jog arbitražo byloje gali būti surinkti ne visi reikšmingi dokumentai, gali lemti šalies galimybės pateikti savo poziciją ir gintis apribojimą bei esminį teisės į tinkamą procesą pažeidimą. Kadangi dokumentų pridėjimas ar nepridėjimas prie bylos yra nuo šalių valios nepriklausantis dalykas, esant akivaizdžiam arbitražo byloje surinktų duomenų nevientisumui, atitinkamos aplinkybės teismo procese dėl arbitražo sprendimo panaikinimo gali būti patikrinamos viešosios tvarkos aspektu. Kasacinis teismas konstatavo, kad, nustačius, jog prie bylos nepridėti reikšmingi dokumentai, galintys turėti įtakos šalies galimybei gintis, tai gali būti savarankiškas pagrindas panaikinti arbitražo sprendimą.

Kasacinis teismas taip pat konstatavo, kad nešališkumo pareigos pažeidimas gali būti laikomas viešosios tvarkos pažeidimu. Nešališkumo reikalavimai taikomi ne tik arbitrams, bet ir arbitražo institucijoms bei jų pirmininkams. Kasacinis teismas išaiškino, kad tais atvejais, kai nešališkumo ir nepriklausomumo pareigos pažeidimas yra šiurkštus ir akivaizdus, jis tikrinamas taikant viešosios tvarkos taisykles. Visais kitais atvejais aktualios KAI 50 straipsnio 3 dalies 4 punkto nuostatos. Remdamasis nurodytais argumentais ir atsižvelgdamas į tai, kad šioje byloje nebuvo nustatytos visos nešališkumo klausimo išnagrinėjimui aktualios faktinės aplinkybės, kasacinis teismas panaikino Lietuvos apeliacinio teismo nutartį ir perdavė bylą nagrinėti iš naujo šiam teismui.

Šioje byloje, 2016 m. gruodžio 20 d. priimtoje atskirojoje nutartyje, kasacinis teismas konstatavo, kad naujosios redakcijos KAI nustato specialiuosius reikalavimus nuolatinės arbitražo institucijos, kaip juridinio asmens, teisei formai (nuolatinė arbitražo institucija), taip pat jos steigėjams (arbitražo institucijas gali steigti tik asociacijos, kaip subjektai, vienijantys gamybos, verslo ir teisinės veiklos ūkio subjektus), apibrėžia nuolatinės arbitražo institucijos esmines funkcijas ir kt. Teisės aktų leidėjas, įtvirtinęs šiuos reikalavimus, tuo metu veikusioms arbitražo institucijoms nustatė pereinamąjį laikotarpį, per kurį jos turėjo užtikrinti atitiktį teisės aktų reikalavimams. Kasacinio teismo vertinimu, VŠĮ VTNKA yra įsteigtas ir veikia galbūt pažeisdamas teisės aktų reikalavimus, todėl teismas sprendė, kad yra pagrindas informuoti Lietuvos Respublikos generalinę prokuratūrą apie galimą viešojo intereso pažeidimą, susijusį su VŠĮ VTNKA veikla administruojant arbitražo procesus.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-471-916/2016

Dėl įsiteisėjusios apeliacinės instancijos teismo nutarties dėl jurisdikcijos teisinės galios ir dėl arbitražinio susitarimo galiojimo, kai skola perimta pagal faktoringo sutartį

Ieškovė kreipėsi į teismą dėl skolos priteisimo. Ieškovė reikalavimo teisę, dėl kurios ji kreipėsi į teismą, faktoringo sutartimi perėmė iš kitos įmonės, kuri su šios bylos atsakove plėtojo sutartinius verslo santykius; dėl pagal juos galbūt neatliktų mokėjimų byloje kilo ginčas. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino.

Kasacinis teismas išaiškino, kad nors apeliacinės instancijos teismo nutartyje pateikti išaiškinimai yra privalomi klausimą iš naujo nagrinėjančiam pirmosios instancijos teismui, jie nesaisto tą pačią bylą nagrinėjančio kasacinio teismo. Ieškinio priėmimo stadijoje tarptautinio teisingumo klausimu priimtos tarpinės teismo nutartys neturi nei *res judicata*, nei prejudicinės galios, kadangi jomis ginčas nėra išsprendžiamas iš esmės, jomis nėra pasisakoma dėl šalių materialųjų teisių ir pareigų. Jos neužkerta kelio teismui vertinti byloje pareiktų reikalavimų tarptautinės jurisdikcijos klausimą bylos nagrinėjimo iš esmės stadijoje, įskaitant procesą apeliacinės instancijos ir kasaciniame teisme. Vadovaujantis proceso įstatymu, įsiteisėjusio teismo procesinio sprendimo prejudicinė galia saisto kitą teismą tik kitoje byloje (CPK 182 straipsnio

2 punktą). Šiuo atveju Lietuvos apeliacinio teismo nutartis yra priimta toje pačioje byloje, kurioje vyksta šis kasacinis procesas. Tarptautinės jurisdikcijos klausimas nėra fakto klausimas. Nors konkretūs jungiamieji faktoriai, kurių pagrindu nustatoma teismo tarptautinė jurisdikcija (pavyzdžiui, šalių nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta, pilietybė (įsteigimo valstybė) ir kt.), yra faktai, tačiau jų pagrindu atliekamas vertinimas dėl tarptautinės jurisdikcijos yra teisės klausimas.

Kasacinis teismas darė išvadą, kad faktoringo teisinių santykių išorinis elementas savo esme atitinka cesijos teisinių santykių esmę. Todėl kasacinis teismas išaiškino, kad faktoringo teisinių santykių atveju *mutatis mutandis* (su būtiniais (atitinkamais) pakeitimais) gali būti remiamasi kasacinio teismo jau suformuota praktika dėl arbitražinio susitarimo perdavimo įvykus cesijai. Kasacinis teismas sprendė, kad faktoringo sutarties nuostatų sisteminis aiškinimas akivaizdžiai rodo, jog faktoringo sutartis apima ir arbitražinės išlygos perdavimą – arbitražinė išlyga pagrindinės prievolės atžvilgiu yra ją aptarnaujanti šalutinė prievolė, be to, pradinio kreditoriaus ir skolininko santykiuose tai yra viena iš kliento ir skolininkų teisinių santykių sąlygų, nustatytų sutartyse, dėl kurių perdavimo šalys taip pat susitarė. Todėl, nustatius, kad faktoringo sutartimi arbitražinė išlyga gali būti perduodama, šioje byloje turi būti nustatyta, kokios konkrečiai sutarties pagrindu buvo išrašyta kokia ginčo sąskaita faktūra ir, atsižvelgiant į tai, ar atitinkamoje sutartyje šalys yra pasirinkusios ginčų sprendimo būdą, spręsti dėl Lietuvos Respublikos teismų tarptautinės jurisdikcijos ir (arba) šalių nukreipimo į arbitražą Komercinio arbitražo įstatymo nustatyta tvarka.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino Lietuvos apeliacinio teismo nutartį ir perdavė bylą nagrinėti iš naujo šiam teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-551-915/2016

Darbo teisė

Dėl individualioms darbo sutartims taikytinos teisės

Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas dėl individualios darbo sutarties nutraukimui bandomuoju laikotarpiu taikytinos teisės. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai sprendė, kad, nors darbo sutartimi šalys sutarė kilusius ginčus spręsti Latvijos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka, ši byla nagrinėtina pagal Lietuvos Respublikos darbo teisės normas ir taikytinas Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (toliau – DK).

Kasacinis teismas nurodė, kad darbo sutartis buvo sudaryta darbdavio, kurio buveinė yra Latvijos Respublikoje, ir darbuotojos, kurios nuolatinė gyvenamoji vieta yra Lietuvos Respublikoje. Kasacinis teismas pažymėjo, kad sprendžiant taikytinos teisės klausimą sutartims, sudarytoms po 2009 m. gruodžio 17 d., kaip yra ginčo atveju, taikomas Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. birželio 17 d. reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma I“) (toliau – „Roma I“). Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad sprendžiant dėl individualios darbo sutarties nutraukimui išbandymo laikotarpiu taikytinos teisės, pirmiausiai turi būti įvertinta, ar šalys susitarė dėl individualiai darbo sutarčiai arba jos daliai – nutraukimui – taikytinos teisės. Pagal reglamento „Roma I“ 3 straipsnio 1 dalį yra galimas tiek tiesiogiai sutartyje išreikštas šalių pasirinkimas dėl sutarčiai ar jos daliai taikytinos teisės, tiek ir netiesioginis šalių pasirinkimas, kuris gali būti aiškiai parodytas sutarties sąlygomis ar nustatomas iš bylos aplinkybių. Atsižvelgdamas į šalių sutarties nuostatas bei bylos aplinkybes, kasacinis teismas konstatavo, kad šalys ginčams, kylantiems dėl darbo sutarties ir jos vykdymo, pasirinko taikytiną teisę – Latvijos Respublikos teisę. Vis dėlto, remdamasis reglamento „Roma I“ 3 straipsnio ir 8 straipsnio 1–4 dalimis, kasacinis teismas darė išvadą, kad toks šalių pasirinkimas negali atimti iš darbuotojo apsaugos, kurią jam suteikia teisės, kuri būtų taikoma nesant šalių pasirinkimo, imperatyviosios normos. Vadovaujantis reglamento „Roma I“ 8 straipsnio 2 dalimi, sutarčiai, kai šalių susitarimu taikytina teisė nepasirinkta, taikoma teisė valstybės, kurioje darbuotojas, vykdydamas sutartį, įprastai atlieka darbą. Atsižvelgdamas į tai, kad darbuotoja darbo funkcijas vykdė Lietuvoje, kasacinis teismas sprendė, jog ginčo atveju, net ir esant darbo sutarties šalių pasirinkimui taikyti Latvijos Respublikos teisę, turi būti vertinama, ar imperatyviosios Lietuvos teisės normos suteikia darbuotojui didesnę

apsaugą darbo sutarties nutraukimo išbandymo laikotarpiu atveju, o jei taip – taikyti šias didesnę darbuotojo apsaugą nustatančias normas. Kasacinis teismas pažymėjo, kad apžvelgiamos bylos atveju turėjo būti lyginamos konkrečios ginčo darbo teisinius santykius reglamentuojančios Latvijos Respublikos ir Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatos, taip pat sprendžiama dėl šių konkrečių nuostatų, o ne visos darbo teisinius santykius reglamentuojančių teisės normų sistemos, imperatyvumo. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas darė išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas, sprenddamas dėl ginčiui taikytinos teisės, palyginimui nepagrįstai pasirinko Lietuvos teisę (DK nuostatas) visa apimtimi, bet ši teismo klaida neturėjo įtakos skundžiamo sprendimo teisėtumui, nes teismas, sprenddamas dėl darbuotojos pareikštų reikalavimų pagrįstumo, bylą nagrinėjo taikydamas DK 107 straipsnio 1 dalies nuostatas. Dėl to kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo sprendimą nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-484-701/2016

Dėl 1996 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 96/71/EB dėl darbuotojų komandiravimo paslaugų teikimo sistemoje, užsienio teisės taikymo bei bylos teisingumo

Ieškovas prašė priteisti iš buvusios darbdavės (atsakovės buveinės vieta yra Lietuvoje) neišmokėtą darbo užmokestį bei dienpinigius už komandiruotes Norvegijoje. Pirmosios instancijos teismas ieškinio dalį tenkino, o apeliacinės instancijos teismas padidino ieškovui iš atsakovės priteistinas sumas.

Atsakovė argumentą dėl Lietuvos Respublikos teismų jurisdikcijos nebuvimo grindžia 1996 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 96/71/EB dėl darbuotojų komandiravimo paslaugų teikimo sistemoje (toliau – Direktyva) 6 straipsniu – mano, kad jurisdikcija šiuo pagrindu priklauso Norvegijos teismams. Kasacinis teismas pažymėjo, kad, bylos duomenimis, ją nagrinėjant pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose, nei ieškovas, nei atsakovė Lietuvos teismo jurisdikcijos neginčijo, šis klausimas nebuvo apeliacijos dalykas. Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. gruodžio 12 d. reglamento Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo 26 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad, be jurisdikcijos, kylančios iš kitų šio reglamento nuostatų, jurisdikciją turi valstybės narės teismas, į kurį atvyksta atsakovas. Ši taisyklė netaikoma, jeigu atsakovas atvyko į teismą siekdamas užginčyti jurisdikciją arba jeigu pagal 24 straipsnį kitas teismas turi išimtinę jurisdikciją (tokios aplinkybės byloje nenustatytos). Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad Direktyvos 6 straipsnyje, viena vertus, įtvirtinta nuostata dėl jurisdikcijos, suteikianti teisę valstybės narės, į kurią darbuotojas yra arba buvo komandiruotas, teismams nagrinėti bylą, susijusią su reikalavimais, kylančiais iš Direktyvos 3 straipsnio, kita vertus, šiame straipsnyje įtvirtinta teisės norma, suteikianti prioritetą kitiems teisės aktams minėtos Direktyvoje įtvirtintos taisyklės atžvilgiu. Taigi Direktyvos 6 straipsnyje įtvirtinta papildoma jurisdikcijos taisyklė nekeičia galiojančiuose tarptautiniuose susitarimuose įtvirtintų jurisdikcijos taisyklių.

Vertindamas Direktyvos tekstą, kasacinis teismas sprendė, kad darbas statybų sektoriuje, įskaitant faktinius statybos darbus, surenkamų elementų surinkimą, įrengimą arba instaliavimą, patenka į Direktyvos taikymo sritį. Kasacinis teismas pažymėjo, kad situacija, kai iš vienos Europos Sąjungos valstybės narės į kitą valstybę narę (Europos ekonominės erdvės šalį) yra tiekiamas „gaminys“, kurį surinkti ar instaliuoti prekių tiekimo sutartyje nustatyta tvarka siunčiami darbuotojai, yra laikoma patenkančia į Direktyvos taikymo sritį (su Direktyvos 3 straipsnio 2 dalyje nurodytam atvejui įtvirtinta išimtimi). Kasacinis teismas darė išvadą, kad darbdavės ir Norvegijos įmonės sudaryta sutartis nelaikytina vien tik pirkimo–pardavimo sutartimi; joje yra nurodyti namelių statybos darbai. Taigi ieškovas komandiruotės metu atliko darbą – statė namelius iš pagamintų detalių, t. y. buvo komandiruotas dirbti kitoje valstybėje pagal darbdavio sudarytą paslaugų sutartį. Kasacinis teismas sprendė, kad ieškovas atitiko Direktyvos 1 straipsnio 3 dalyje ir 2 straipsnyje įtvirtintus reikalavimus.

Garantijų komandiruotiems darbuotojams įstatymo, kuriuo įgyvendinta Direktyva Lietuvoje, 4 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatyta, kad komandiruotam darbuotojui, neatsižvelgiant į teisę, taikytiną darbo sutarčiai ar darbo santykiams, turi būti taikomos tos valstybės, į kurios teritoriją darbuotojas siunčiamas laikinai dirbti, norminių teisės aktų, įskaitant praplėstų kolektyvinių šakos ir teritorinės sutarčių, nuostatos dėl minimalaus darbo užmokesčio, įskaitant apmokėjimą už viršvalandinį darbą. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad bylą nagrinėję teismai nesikreipė į Norvegijos darbo inspekcijos tarnybą ar kitą Norvegijos instituciją tam, kad išsiaiškintų bylai svarbią informaciją apie Norvegijos teisės aktais nustatytą minimalaus darbo užmokesčio normą. Tačiau byloje nesant duomenų, kad minimalaus užmokesčio norma Norvegijoje nustatyta neteisingai, kasacinis teismas sprendė, jog teismai, nors ir netiesiogiai, bet gavę nagrinėjamai bylai išspręsti ieškovo pateiktus reikalingus duomenis iš Norvegijos darbo inspekcijos tarnybos, kuri yra įgaliota teikti tokią informaciją, pagrįstai rėmėsi nurodytais duomenimis sprenddami tarp šalių kilusį ginčą. Tokia išvada atitinka CPK 7 straipsnyje įtvirtintus civilinio proceso ekonomiškumo ir operatyvumo principus.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad teismai pagrįstai sprendė, jog komandiruotam į užsienį ieškovui išmokėti dienpinigiai turėjo būti įskaičiuoti į mokėtiną darbo užmokestį (Garantijų komandiruotiems darbuotojams įstatymo 4 straipsnio 2 dalis, Direktyvos 3 straipsnio 7 dalis).

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-501-701/2016

Restruktūrizavimas

Dėl galimybės atnaujinti įmonės restruktūrizavimo bylos iškėlimo procesą

Pareiškėja prašė atnaujinti procesą įmonės restruktūrizavimo byloje ir panaikinti nutartis dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo, kreditorių sąrašo bei restruktūrizavimo plano patvirtinimo. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pareiškėjos prašymą atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad pareiškėjos finansinis reikalavimas buvo patvirtintas, taigi sudarytos visos prielaidos, kad jos materialusis reikalavimas būtų patenkintas, ir pasiektas prašymo taikyti proceso atnaujinimo institutą tikslas – kad pareiškėja būtų įtraukta į restruktūrizuojamos įmonės kreditorių sąrašą, o jos finansinis reikalavimas – į restruktūrizavimo planą. Kasacinis teismas taip pat išaiškino, kad teismo nutartis iškelti restruktūrizavimo bylą vertintina kaip teismo procesinis dokumentas, kuriuo restruktūrizavimo byla iškeliamą, konstatavus įstatyme nustatytą kriterijų jai iškelti egzistavimą, o ne užbaigiama. Taigi ji neatitinka CPK 365 straipsnio 1 dalies sąlygos, kuriai esant gali būti sprendžiama dėl proceso atnaujinimo. Kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo sprendimą nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-552-686/2016

Bankroto teisė

Dėl teismo pareigos taikyti tinkamą Įmonių bankroto įstatymo redakciją ir įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu

Kreditorė prašė teismo pripažinti atsakovės bankrotą tyčiniu, nes bankrutavusios įmonės dalyviai įsteigė kitą įmonę, kuri iš esmės pradėjo vykdyti tą pačią veiklą, į ją perkelti bankrutavusios įmonės darbuotojai, dėl to skolininkė buvo privesta prie bankroto tyčia. Pirmosios ir apeliacinės instancijos pripažino atsakovės bankrotą tyčiniu.

Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad pačiame Įmonių bankroto įstatymo (toliau – ĮBĮ) (2013 m. balandžio 18 d. įstatymas Nr. XII-237, ĮBĮ redakcija, įsigaliojusi nuo 2013 m. spalio 1 d.) nurodyta, jog ši redakcija taikoma vykdant bankroto procesus, pradėtus iki įstatymo Nr. XII-237

įsigaliojimo, šio įstatymo nuostatos taikomos toms teisėms ir pareigoms, kurios atsiranda šiam įstatymui įsigaliojus, taip pat toms teisėms ir pareigoms, kurios atsirado iki šio įstatymo įsigaliojimo, bet yra įgyvendinamos jam įsigaliojus, ir bankroto procedūroms, kurios pradedamos šiam įstatymui įsigaliojus. Taigi įstatymų leidėjas *expressis verbis* (aiškiais žodžiais; tiesiogiai) pažymėjo, kad nurodyta įstatymo redakcija taikoma toms teisėms ir pareigoms, kurios atsiranda jam įsigaliojus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-277-313/2016). Kasacinis teismas taip pat išaiškino proceso ir materialiosios teisės normų, esančių ĮBĮ, atskyrimą, nes priklausomai nuo to, ar konkreti norma priskirtina proceso ar materialiajai teisei, bus taikoma atitinkamai vėlesnė ar bankroto bylos iškelimo metu galiojusi ĮBĮ 20 straipsnio redakcija. Perskyra tarp proceso ir materialiosios teisės normų darytina atsižvelgiant į normos tikslą – ar ja siekiama nustatyti teisės ar pareigos turinį (materialioji teisė), ar įgyvendinimo priemonės (proceso teisė). Todėl sąlygų, kokia veikla laikoma tyčiniu bankrotu, apibrėžimas, prezumpcijų elgesio neteisėtumui nustatymas yra materialinio pobūdžio norma, kuriai netaikoma atgalinio galiojimo išimtis. Kasacinis teismas sprendė, kad bylą nagrinėję teismai netinkamai pritaikė materialines teises nustatančią ĮBĮ 20 straipsnio redakcija, nes atsakovei bankroto byla iškelta teismo 2013 m. sausio 21 d. nutartimi, todėl byloje reikėjo taikyti iki 2013 m. spalio 1 d. galiojusią ĮBĮ redakciją.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad iki 2013 m. spalio 1 d. galiojusi ĮBĮ 20 straipsnio redakcija nenustatė tyčinio bankroto kriterijų, todėl jie buvo formuojami teismų praktikoje, o 2013 m. spalio 1 d. įsigaliojusios redakcijos ĮBĮ 20 straipsnyje nustatyti įstatymų leidėjo tyčinio bankroto kriterijai yra iš esmės susisteminti pagal suformuotą kasacinio teismo praktiką. Kasacinis teismas sprendė, kad teismų nustatytos aplinkybės (atsakovė ir trečiasis asmuo yra per dalyvius ir valdymo organą susijusios įmonės, abi įmonės vykdė iš esmės tą pačią veiklą, jos buvo valdomos tokiu būdu, kad atsakovės veikla, priešingai negu trečiojo asmens, nebuvo pelninga, į trečiąjį asmenį buvo perkelti atsakovės darbuotojai, atsakovės ir trečiojo asmens sudaromi sandoriai ir vykdomas bendradarbiavimas buvo atsakovei ekonomiškai nenaudingi, vienam atsakovės akcininkų buvo mokamas neproporcingai didelis atlyginimas) gali būti teisinis pagrindas pripažinti, jog atsakovės valdymo organas, netinkamai vykdydamas įstatymuose ir įmonės steigimo dokumentuose jam nustatytas pareigas, susijusias su įmonės valdymu, priimdamas atsakovei ekonomiškai nenaudingus sprendimus, siekė įmonės bankroto. Dėl to kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-525-219/2016

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt